

«Глас Црногораца», издаван према службеној потреби (3-4 пута недељно). — Преплате, на пошту износ: три франка за Француску, шест франка за остале државе. Адреса за све што се тиче листа: Journal officiel du Montenegro, Neuilly-sur-Seine, rue Anceille.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

LA VOIX DE MONTENEGRO

Службени орган Краљевине Црне Горе

Journal Officiel du Royaume de Montenegro

Најн код Париза, 28. ОКТОБРА 1920.

Neuilly-sur-Seine le 10 NOVEMBRE 1920

La Voix de Montenegro (Glasce Tsernogorci) parait suivant les exigences du service. — On s'abonne au bureau du Journal officiel du Montenegro, a Neuilly-sur-Seine, rue Anceille (France). Prix de l'abonnement pour six mois pour la France 3 fr. — pour l'Etranger 6 fr.

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

ДВОРСНЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВЈЕСТИ

— Приликом референдама Његовог Величанства Краља Господара, Краљевска Влада подијела је Његовом Величанству своје честитке и жеље за дуг живот и срећу узвишеног Владара и назредак Црне Горе. Његово Величанство Краљ то је захвалио.

— Њ. Е. Председник Француске Републике г. Александар Милран примио је 29. септембра представнике дипломатског кора акредитоване у Паризу, међу којима је био позван и Краљ. Отправник послова у Паризу г. Рене Летурнер.

— Приликом избора председника Француске Републике Њ. Е. г. Милрана уписали су му се у књигу чланови Краљ. Владе г. Бригадир Вучинић и г. др Шоћ.

— Приликом смрти грчког краља Александра уписали су се у књигу поштовања краљевине Грчке у Паризу г. Министри Бригадир Вучинић и др. Шоћ.

БЕОГ, 15. октобра

Београдска влада објавила је како на пријему дипломатског кора код новог председника Француске Републике Њ. Е. Господина Милрана ради честитања није било никаквог представника Црне Горе, да би из тога извукла закључак, да је то најбољи доказ да је ријешено питање о Црној Гори.*

Као и све, и ова вјест београдске владе скров је неистинита.

Као што београдска влада не бира средстава у подмицавању и приграбању Црне Горе, тако се служи и неистинама да би домаћу и страну јавност обманула како је питање Црне Горе ријешено. Ово није усамљени случај, јер београдска влада редовно практикује да се сваком даном приликом посланих неистина како би привлачила да је жена намина окупација дефинитивна. Тако је сад измислила да Црна Гора није заступљена код пријема дипломатског кора како би могла нејерно приказати да Француска више не признаје Црну Гору као самосталну државу и њене представнике на страни као њене законите представнике.

Међутим Њ. Е. Председник Француске Републике г. Милран примио је 29. септембра г. г. представнике дипломатског кора акредитоване у Паризу, међу којима је био позван и Краљ. Црногорски Отправник Послова у Паризу г. Рене Летурнер.

Међународна анкета

за злочине учињене и сма народу у Црној Гори

Краљевска влада упутила је Владана свих Великих Сила поту, коју није доносило, заједно са књигом „Документа о злочинима Србијанаца у Црној Гори“, молећи их за одређење једне међународне комисије, која би утврдила све злочине учињене према народу у Црној Гори.

Овим тога Краљевска Влада упутила је прелимине оне исте нарочити пропратни писмом и Владана своју државу на свијету, као и свим важнијим институцијама и политичарима у Италији, Француској, Енглеској и Сједињеним Америчким Државама, чији број износи 1400.

Та нота гласи:

Господине Министре,

Част ми је у прилогу послати Вам „Документа о злочинима Србијанаца у Црној Гори“, издатију публикацију Кр. Министарства Спољних Послова.

Мала ова публикација не садржи много само није тај број докумената о србијанским злочинима у Црној Гори — стога што је црногорска влада била спрјечена силом да комуницира са својом земљом — ипак оне неколико кључних случаја биће свакако довољно, да илустрију

сан улас и све страхоте, под којима је црногорски народ осуђен да живи ово већ двије године, противно свим принципима међународног права, правде и морала.

Влада црногорска има част подијети Влади Великих Сила, да је међународно насиље над Црном Гором новембра 1918. извршила србијанска војска, која се, као диктатор Савезничке Војске, налазила под командом француског генерала Венела, који се опет налазио под командом генерала Франше д'Еспереа, и да је данашњи кривни режим, који бјесни у Црној Гори и о коме поменути публикација даје само блиједу слику, само последица ове интервенционистичке неправде, које Велике Силе истине нијесу признале, али које такође нијесу ништа поправиле. Међутим околијама и неважност у питањима ове врсте опасна су, нарочито кад се тим фаворизира сила на штету права, јер оне (околијама и неважност) изазивају претварање и бруталност тог стране фаворизирају (у овом случају злочина, с обзиром на специјални менталитет Србијанаца) и очајан под жртвовањем, које се савршава губитком вјере у међународну правду и морал.

Велике Силе имале су најважнију дужност и најважнију обавезу не само да учине крај овим страшним дјелима, него, осим тога, и да пружи последице овог рата, као што су то урадиле за своје народе, морално и материјално благостање сиромашном и савезничком црногорском народу, толико пострадалиом толико достојном пажње, поштовања и боље будућности.

Али и мимо ових моралних обавеза, Велике Силе биле су позване да помогну Црну Гору на основу својих писмених и свечаних обавеза, којима су формално ангажовале част својих народа.

Тако, да не цитирамо све, него најважније обавезе — у месажу председника Вилсона, овом документу који је служио као база за мир, т. 11. предвиђа реституцију Црне Горе под истим условима као ову Србије и Београда. У овом писму, које је Њ. Е. г. Писмон, министар спољних послова Француске, упутити Њ. В. Краљу 4. новембра 1918 г. стоји:

„Можете бити увјерени, Сире, да војска под командом генерала Франше д'Еспереа није ништа пропустила да учини, само да се у Вашој земљи што боље одржи ред, као и то, да ће та војска проводити поштовање уставних власти као год и слободе народа црногорског.“

Њ. Е. г. Поениаре у овом писму од 24. новембра 1918. Њ. В. Краљу изјаснио се овако:

„Што се тиче француских трупа, којима је наређено да привремено завоједу земљу Ваше краљевине, оне ће поштовање уставне установе, одржавати ред и биће на рубли становништву, у циљу успостављања нормалног живота, који је био дубоко потресен темним искушењем за вријеме непријатељске окупације.“

Наглава, да је много боље да Ваше Величанство сачека, прије него се врне у своју краљевину, да се све ово највише постигне и уреди, те да прилике у Црној Гори крену својим уобичајним током.

Присуство савезничких трупа и потпора које ће оне указати народу, свакако ће допринијети да се убрза час, који Ваше Величанство тако жељно очекује. Чим дође вријеме томе, влада Републике биће срећна, Сире, да Вам олакша повратак.“

Великим Силама није непознато, да је мало доцније, последице поменутих ангажмана, савезничка војска (у овом случају србијанска), која се налазила под командом поменутих генерала Венела и Франше д'Еспереа прокламовала посредство неколико агената плаћених од Србије, а противу воље народа црногорског, насилно анексију Црне Горе Србији и на тај начин, од кога је садања Европа била већа одлика, загарантовала, поштовање уставних власти црногорске државе. Публикација пак „Документа о злочинима Србијанаца у Црној Гори“ показује В. Силама и Савезницима на који су начин ове војске и агенти србијански поштовали „слободе црногорског народа“ и у којој се формирани манифестовали „поштовање које су оне указивале сиромашном и јуначком народу црногорском.“

Отада влада Републике Француске, као и владе других Великих Сила, нијесу ништа урадиле да учине крај овој недостојној комедији и да загарантују поштовање својих сопствених обавеза, које су према својој природи међународног карактера. Међутим само једна ријеч генералу Франше д'Еспереу била је довољна да се постигне та циљ.

Влада црногорска с правом се нада да ће садржина поменути публикације убједити владе Великих Сила, да је њихова добра воља била злоупотређена од стране интриганата из Београда и неколико људи са запада, њихових заинтересованих сателита, као и то, да је важи којим су савезничке трупе поштовале слободу црногорског народа била једна повреда баш оног принципа, у име кога су савезничке силе водиле рат са непријатељем.

Мада су Конференција Мира и владе Великих Сила кутке прешле преко свих жалба и протеста, које је краљ, црногорска влада имала част да им упутити противу крвавог терора наметнутог Црној Гори, краљевска влада вјерује да се на интервенцију Великих Сила неће дуго чекати и да ће се оне већ једном ријешити да учине крај несносном крвавом режиму, који се спроводи у срцу саме Европе а на смету цивилизације и XX вијека.

Црногорска влада има част да и овог пута понови своју молбу владама Великих Сила да имају доброту наредити да србијанске трупе као саставни дио окупационих савезничких трупа и чиновници србијански напусте неодољиво Црну Гору да буде одређена једна међународна комисија на задатак да проучи и утврди све злочине и материјалне штете учињене појединцима и држави црногорској од неуставног државног окупационих трупа. Да би се гарантовала непристрасност једне такве анкете, црногорска влада објављује већ унапријед, да је готова пристати да у тој буде заступљена и званична Србија у истој мјери као и Црна Гора, али под условом, да резултати и рад оне комисије буду објављени у њиховој цјелини.

Изволите примати, Екселенцијо, уједнемо мог високог поштовања.

Р. И. М., 1. новембра 1920.

Ј. С. Писмон

Председник Министарског Савета
Министар Спољних Послова

МЕМОАР

Продај Владе: Француске, Велике Британије, Италије, Сједињених Америчких Држава и Јапана — насилног затварања и сузењу црногорских патриота од стране окупационих власти Србије у Црној Гори

Када је новембра 1918. србијанска војска, као дио савезничке војске, која се налазила под командом француског генерала Венела, односно генерала Франше д'Еспереа, потврдила суверенитет савезничке Црне Горе и прогласила брутално њену анексију Србији, окупационе трупе србијанске затвориле су један велики број црногорских патриота. Број затворених Црногораца од стране Србијанаца због чисто политичких разлога достигао је до 4000 особа, али он није увијек један исти, јер су неки државни по неколико мјесеци или годину и више дана на ослобођењу, а на њихово мјесто долазили су други. Међу затворенима било је, а има и сада, и дјеце и жена, чак и трудних, које су се у затворима порођале, а које су затворене само због репресалија према њиховим мужевима односно родитељима, који нијесу хтели признати злочин насилне анексије Црне Горе, него су њену част и право бранили оружјем у руци.

Међутим један велики број је оних, који су затворени још од децембра 1918.

Међу овима налазе се неколико бивших министара, чак и оних, који су у име Црне Горе објавили рат Централним Силама и ставили се безусловно на страну Србије и Савезника, вјерујући у њихову лојалност, племенитост и правду. Међу затворенима налази се велики број посланика, војних официра и чиновника, свештеника, затим генерала, који су у овом рату побјеђивали непријатеља и чије су војске својим херојством и жртвовањем спасле крајем 1915. од сигурног и потпуног прогута, остатке разбијене и разоружане војске србијанске, која преко Црне Горе и Арбаније бјежала на обалама Јадрана, да одатле буде превезена од савезничке флоте на Крф. Већи дио ових затворених патриота затворен је само с тога што је покушао, по насилно проглашеној анексији Црне Горе, упути због тога међународног злочина писмених протест Конференцији Мира, или на сличан начин манифестовати против тога насиља. Само један дио затворен је с тога, што је узео учешћа у устанку против феодалске савезничке, односно србијанске војске.

Стање ових патриота, а нарочито њихових породица, очајно је, јер су лимени својих очева и храниоца већ пет година (три године аустријског и двије године србијанског ropcиa). То је одлучило 80 од њих, који се налазили затворени у одјељењу једног импронизираних затвора на Цетињу, да се покушају спасити бјегством. Тај свој покушај они су извели у јулу ове године. Једном приликом кад је србијанска стража отворила врата од одјељења, у ком су били пренастројени, они су јурнали на врата. Стража их је дочекивала на вратима и убијала их „као нечесте“, како се то изразило србијански командант на Цетињу. Том приликом убијено их је 28 и међу њима бивши племенски капетан Симо Кривокапић, један дио пао је рањен у руке Србијанаца, а једва једна половина спасла се бјегством у оближња брда, а придружила се устаницима, одлучена, као и читав црногорски народ, да се до смрти бори противу неуставне неправде и варварства у XX вијеку.

Сви ови злочини и све ове жртве нијесу биле довољне, да задовоље краљевску суду пријатеља Србије, чији је престо — као што се зна — уручан толико пута краљу немачких жртава.

Патриоти црногорски, о којима је реч, изведени су ових дана пред србијанске пријатеље судове у Подгорици и на Цетињу за великају, дом генерал Вешовић са својим младим сином затворен у београдској тврђави одговор за исту „кривицу“ пред судом у Београду. Треба напоменути, да је ово онај исти генерал Вешовић, бивши црногорски министар војни, који је у 1916. и 1917. водио герилски рат противу аустријских окупационих трупа и због чега му је у име репресалија објешан немачки брат, студент права, а стари отац и двије кћери затворене, који је злочин изазвао општу индигнацију код читавог цивилизованог свијета.

Краљ. Влада с правом се боји, да влада Србије, охрабрена неинтересованим Савезницима, које се ничим не може оправдати, не пође и тако далеко, да ове невинне жртве, највећег међународног злочина у овом рату или неке од њих, не осуди.

Достављајући горњи факат до знања високима владама Великих Сила, влада Краљевине Црне Горе има част скренути им пажњу на следеће:

1.) Црна Гора је суверена и независна држава и као таква сматрана је од свих влада Великих Сила. Њени грађани не могу ни у ком случају одморати судовима једне друге, потпуно стране државе, Србије, да великају. Факт, да је Србија прогласила анексију Црне Горе крајем 1918., ни мало не није правни положај црногорских грађана према Србији, јер та анексија не само што је извршена бруталном силом, против воље црногорског народа, него је и поштована одлуком Врховног Савета од 18. јануара 1919., којом је Црној

Гори противно тражењу Србије призна-
то право као сувереној држави, да буде
представљена на Конференцији Мира са
једним делегатом.

Црногорски грађани правно стоје пре-
ма окупационим властима и трупама Ср-
бије у истим односима у којима су били
према окупационим трупама аустро-угар-
ским, јер иако није формално објављен
рат између Црне Горе и Србије, он у
ствари постоји и води се од новембра
1918., које гледиште и факта за потвр-
ду истог Влада Краљевине Црне Горе
имала је част изложити Конференцији
Мира и владама Великих Сила у првој
свесни Меморандума од 5. марта 1919.
(„Меморандум црногорске владе,“ св. I,
стр. 3.—11.)

Према овоме србијанске окупационе
власти и трупе могу их ни у коме случају
протерати а још мање судити на државно
велемишину према краљу и држави срби-
јанској. Јер је њихов положај са гле-
дишта правног и међународног у најгор-
ем случају јесте раван положају обич-
них ратних заробљеника.

2) У новембру месецу 1918. кад је
влада Француске, у име влада Великих
Сила, захтевала Њ. В. Краља и Владу
Црне Горе, да се не поврате у своју
земљу, због чега није била реставрира-
на Црна Гора, влада Републике дала је
била сигурна уверења и гаранције цр-
ногорској влади, да ће савезничке трупе
респектовати суверенитет земље и сло-
боду црногорског народа.

Ове исте гаранције биле су нарочито
подиствене у писму Њ. Е. г. Писмона, ми-
нистра спољних послова Француске од
4. новембра 1918., као и у оном Њ. Е. г.
Поланкаре-а вучељем Њ. В. Краљу
Црне Горе. (Оба ова писма била су
објављена у поменутим свесни Мемора-
ндума црногорске владе од 5. марта 1919.)

Ослањајући се на поменуте разлоге
и гаранције, дане у име свих Великих
Сила, краљевска влада није престајала
протестовати против злочина и поступа-
ка и молити владе Великих Сила да
њихове сопствене обавезе буду респек-
товане, чим би и био учињен крај кр-
вавом србијанском терору у Црној Гори.
Нажалост владе Великих Сила преко о-
вога предавале су љутки и ако су се
могле и с других страна — чију асо-
лутну објективност није никад било мо-
гуће довести у сумњу — уверити о у-
жасном терору који влада у Црној Гори
(Цир. разорит Њ. Е. грофа Ј. Салиса,
министра Велике Британије при Ва-
тикану, извјештаји разних хуманитарних
савезничких мисија у Црној Гори ит. д.)
Охрабрена овим асолатним немилоср-
дним Конференцији Мира и влада Ве-
ликих Сила, влада краљевине Србије ни-
је бирала средства да уништи устанак
и незадовољство црногорског народа
протин насилне анексије Црне Горе.
Документа о хиљадама побијених људи,
опљачканих имања, убијених грађана и
слонових жена објављена су у помен-
тој званичној публикацији под насловом
„Документа о злочинима Србијаца у
Црној Гори.“

3) Као што је напоменуто, сви ови цр-
ногорски грађани затворени су с тога,
што највише признали насилну анексију
Црне Горе и гажене њеног суверени-
тета и што су против тога међународног
злочина покушали протестовати, или, пак,
што су тај суверенитет бранили оружјем,
што им је била дужност и право. Ови
црногорски грађани, који су изведени
сада пред пријемни суд, покушали су или
бранили само оно, што су највећи пред-
ставници Француске, у име Великих Си-
ла, писмено и свечано гарантовали да ће
бити респектовани.

Влада црногорска слободна је да упо-
кори владе свих Великих Сила на неје-
днако држање њихових органа. Док су
влада Великих Сила дачале пис-
мене гаранције о респектовању сувере-
нитета Црне Горе и слободу њеног на-
рода, докле су истовремено њихови ор-
гани не само срушили тај исти суве-
ренитет, него и убијали и затварали цр-
ногорске грађане, који су га покушали
бранили. Врхуна анексија Црне Горе
и затварање права црногорских истре-
бено је у вријеме кад окупационим савезни-
чким, односно србијанском војском у Цр-
ној Гори, командовале француски генер-
ал Венел, који се олет налазио под
командом савезничке Источне Војско-
генерала Франше д'Еспера а.

Међутим у последње вријеме десно
се један сличан случај, на који је влада
црногорска слободна, скренути високу
пажњу влада Великих Сила, можда их,
да им исти послужу као преседан према
ким би се имало поступити у конк-
ретном случају. Случај са Аландским остр-
вима, односно са неколико њихова пр-
ника, које је влада Финске била затво-
рила због њихових шведофилских мани-
фестација. Владе Великих Сила — осла-
њајући се на факт, да судбина Аландских
острва, иако су посједишта Финском
војском, није још ријешена — учиниле
су корак за ослобођење тих права остр-
ва Аландских код Финске владе, што је
она и учинила.

Влада црногорска моли владе Великих
Сила, да изводе из овог обзира околност,
да острва Аландска нијесу била досад
ниш су пак сада независна држава, као
што је то случај са Црном Гором, него
заједно са Финском саставни дио Руског
Царства. Према томе влада Финске имала
је несправљено нише повола да протеру
грађане аландске због њихових шведо-
филских манифестација него што то има
влада Србије.

На основу свега горњег, влада цр-
ногорска има част замолити владе Ве-
ликих Сила:

- а) да прибаве поштовање сопственим
обавезама уметим према Црној Гори у
погледу респектовања њеног суверенитета
и слободу црногорског народа;
- б) да србијанска војска и власти одмах
евакуишу црногорску територију;
- в) да се одмах, не чекајући на еваку-
ацију Црне Горе, прекине прогонање и
пусте на слободу сви црногорски грађа-
ни, затворени од стране Србијаца.

Ако владе Великих Сила не би оном
приликом атјале поклонили своју високу
пажњом заједно, заснованом на Пра-
ди, међународном Праву и Моралу, као
и поменути свечаним писменим гаранци-
јама, влада црногорска узима слободу да
испуни на лини осјећања чиниоца влада
Великих Сила, молећи их, да се сјете, да
затворени црногорски затворници имају же-
не и дјецу, која већ пет година лишена
својих хранитеља жине у највећој мизе-
рији глади и боли и које десеткоју рав-
не болести, као последица глади и
мизерије.

Исто тако краљ. влада моли високе
власи Великих Сила, да не забораве да
су ови несрећни људи били три године
у ропству аустроугарском, зато што је њи-
хона Отаџбина била добровољно при-
хватила у одбрану родине и слободу и
независности а Французи девишу „Droit
et la Justice“.

Влада, пак, овим путем не само
забрљивајући оних истих због којих су
се добровољно жртвовали, него су већ
споро три године повијени и мучени
затворени у тачницама, са повољом на
погана, као обични злочинци за то што
су покушали бранити част и право своје
земље, а чији бол и осјећање неправде
било би умањено, кад би се сличан при-
мјер неблагодарности, невољности и
неправде могао наћи у историји свијета.

Чинећи овај последњи протест и апел
на владе Великих Сила по овом предмету,
влада црногорска складе овим са себе од
говорност пред Богом и човјечанством
за последице, које ће наступити у слу-
чају да се преко овога предмета овога
пута пређу љутке.

Изволите примити, Екzellenцијо, увје-
рење о осјећајима мога високог пошто-
вања.

Р. И. М. 8. новембра 1920.

Ј. С. Паменац
Председник Министарског Савјета
Министар Спољних Послова
Краљевине Црне Горе

НОТА

Предана Великим Силама о накнадама
штета проузрокованих ратом.

Господине Министре,

Према експозе у г. Трумбића, мини-
стра иностраних дјела краљевине Србије,
који је објављен од београдске пресе,
Конференција у Спа одредила је 5% за
штете проузроковане ратом Црној Гори
и Србији, од изједошине суме коју Ње-
мачка има платити Савезницима на име
накнада за штете учињене ратом.

Иако Краљевска Влада вјерује, да
дио, који би имао припасти Црној Гори,
не може бити исплаћен влади Србије све
док Црна Гора не би постала интег-
рални дио Србије, што може бити једино
ноћом црногорског народа, Црногорска
Влада с правом протестује против одре-
ђивања од стране Конференције у Спа
заједничке квоте за Црну Гору и Србију,
из ових разлога:

1) Црна Гора јесте правног и интерна-
ционалног гледишта потпуно суверена и
независна држава, а не дио Србије, и
поред факта да се њена територија на-
длази сада под насилну окупацију срби-
јанске војске. Као таква она је сматрана

од свих сила, учесница на Конференцији
у Спа. Према овоме не могу ни накнаде
штета, ратом проузрокованих, бити одре-
ђиване заједно Црној Гори и Србији;

2) Влада Србије већ сада чини зло-
употребу на рачун тих накнада, употре-
бајући их као средство за своје дина-
стичко-империјалистичке и политичке ци-
љеве у Црној Гори, обимајући црно-
горски народ да ће му она добровољно
исплатити штете из онога дијела кога је
Србија добила и преставајући му то,
не као његово право, него као „племе-
ниту дар“ Србије, учињен из сопствених
побуда владе из Београда.

Увјерена да ће црногорски народу на
крају крајева бити реставрирана његова
брутална апажана права и да ће му се
ускоро дати прилика да суверено и
слободно одлучи о својој судбини, владе
Србије већ је сада упутила у Црној Го-
ру један аванс од 40 милиона динара,
које рачуна наплатити из суме, која је
као накнада за штете учињене ратом
одређене за Црну Гору. Тим новцем она
не мисли исплаћивати оне, којима се за-
ста дугује и који на њу имају право,
него користећи се својом и невјеро-
ватном мизеријом и глађу у Црној Гори —
закључити за себе присталице;

3) Црна Гора већ је имала једно ве-
лико разочарење, чинећи у овом рату
заједница Србијом, не само у њено по-
литичким питањима, него и у чисто фи-
нансиским, у којима је влада Србије у-
чинила највеће злоупотребе према Ц. Гори.

Кад је почео свијетски рат, влада Ср-
бије подизала је у Паризу један аванс од
Савезника. На име Црне Горе она је
тада узела 48 милиона франака, од које
суме је исплатила црногорској влади
саво 21 милион франка. Међутим чи-
стачу суму од 48 милиона франка влада
Србије представила је пред Конферен-
цију Мира као дуг Црне Горе. (Видјети
„Разврат о штетама учињеним Србији и
у Црној Гори поднесене комисији за ре-
парацију штета“, стр. 150, од стране де-
легације Србије на Конференцији Мира).
Влада напоменути да је због тога црно-
горска војска за то вријеме у свему
финансијски била.

Сличан је случај био иса новцем, које
су хуманитарне савезничке установе на-
мјериле да дају Црној Гори и Ср-
бији и који је (новца) влада србијанска
увијек недостојано задржала за себе.
Тако на пр. 1,025,073,45 франака, које
је склупио „Одбор Француско-Српски у Па-
ризу“ послије 1915. за помоћ народа у
Србији и Црној Гори, предао је црногор-
ском народу заслугом г. Веселића тада
министра србијанског у Паризу, сада ми-
нистра предједника, само 20,000
франка, и ако је према одређењу осни-
вања овог комитета требало да припадне
Црној Гори једна четвртина.

Исти је случај са неколико милиона
добровољних прилога, који су југословен-
ски и црногорски емигранти скупили у
Америци за Црну Гору и Србију и ко-
јих се влада Србије неправилно доко-
пала и задржала их све за себе.

На основу свега овога влада црногор-
ска има част замолити владе Великих
Сила, да изводе одијелити суму свих
накнада за штете које има добити Црна
Гора од оне, које има добити Србија.

Квота 5% одређена на Конференцији
Мира у Спа имала би се одредити према
поменутом „Репорту за штете учињене
Србији и Црној Гори поднесеном коми-
сији за репарације штета“ од стране
србијанске делегације на Конференцији
Мира, у ком влада Србије признаје да
штете учињене Црној Гори износе 723
(седам сто двадесет и три милиона) фран-
ака. (Страна 156 Репорта.)

Истовој Краљевска Влада моли вла-
де Великих Сила да према горњег сра-
мљери буду располађене све остале
суме за накнаду штета, које су по ра-
зним уговорима одређене у заједници
Црној Гори и Србији.

Изволите примити, Екzellenцијо, увје-
рење мог високог поштовања.

Р. И. М. 9. новембра 1920.

Ј. С. Паменац
Председник Министарског Савјета
Министар Спољних Послова

Један документ више

Београдска влада преко својих аген-
тата, поред осталих лажи које про-
носи кроз своју и страну штампу,
протура врло често и вријест, да Велике
Силе не признају наше Црну Гору и ње-
не законе представнике на страни,
хотећи тиме да представе како су Ве-
лике Силе акцептирале окупацију и а-
нексију Црне Горе од стране Србије.

Колико је то тачно, показује и овај
важновни документ, који је Краљ. Цр-
ногорско Посластво у Паризу примило
25. септембра о. г. од Предједника Ми-
нистарског Савјета Министра Спољних
Послова Француске Републике:

„Господине Отправниче Послова,

Част ми је ставити Вам до знања, да
ми је Г. Предједник Републике Санје-
рио Предједник Министарског Савјета
и Министарство Спољних Послова.

У моменту кад узимам у руке управу
Министарства, држим до тога да Вас у-
вјерим о којој искреној жељи да радим
на одржању и развоју добрих односа, који
већ постоје између наше дивне земље Ја-
зу трајати од Вас, да ме у том помо-
гнете као и мог претходника за бих по-
стигао овај резултат.

Сматрајући се особито срећним, што
ми је пало у дио да с Вима могу одр-
жавати неке, користим се приликом, да
Вам понудим, Господине Отправниче По-
слова, увјерење мог одличног поштовања.
Ж. Лерс

Црна Гора и избори

за Југословенску Конституанту

Београдска влада расписала је изборе за
југословенску Конституанту. Из тих избора
није искључена ни Црна Гора. Не мислимо
овдје расправљати питање о броју послан-
ника, које би Црна Гора требала послати,
т. ј. да ли ће тај број бити осам или 10
50 и т. д., као што је то учинио Ђубовић
Бакић „ратни министар“ и „политик“ наш
„правних“ и „државних“, нити, пак, хоће
ли ти избори бити слободни или не.

Сасвим су други разлоги због којих оваје
говоримо о том питању. Београдска влада,
расписујући изборе и за Црну Гору, чини
према њој један злочин више; али и
према самој себи, јер тиме науколико неће
измјенити међународни положај Црне Горе,
нити, пак, успјети да црногорско питање
ријеша онако како она хоће.

Избори, било да уставотворно тијело
(Конституанту) било, пак, за законодавно
тијело (за П. Скупштину и Сенат), могу се
вршити само на оним територијама, које
правно и међународно припадају једној др-
жави, односно на којима нека држава има
пуну суверену власт. На територијама, пак,
које стоје под окупацијом, али које су под
сувереном влашћу неке друге државе, не
могу се вршити избори, јер то није дово-
љно међународним правом, нити то има
практичних последица. Да би влада Србије
могла вршити изборе и у Црној Гори, по-
требно је, да ова буде међународно при-
зната као интегрални дио Србије, што до
дanas није случај, нити ће, нити може бити.

На завршетку овога чланка објављујемо
само неколико докумената, из којих ће
читави видјети, да не само што Црна
Гора није призната од стране Великих Си-
ла, као дио Србије него то неће бити
ни у будуће, изумиљајући случаја, да народ
црногорски сам то ријеша путем слободних
избора, а по претходном науму црно-
горске територије од стране разбојничких
бандита и власти Србије, што ће ускоро и
бити.

Поставља се с разлогом питање дамо
онда београдска влада уопште наређује из-
боре и у Црној Гори, кад су јој бесумње
познате одлуке Конференције Мира и Ве-
ликих Сила, о којима смо досад говорили?

Први је разлог, што би, да противно
поступи т. ј. да не изврши изборе у Ц. Гори
признала стварно да Црна Гора није
дио Србије, него да је то, као што и јесте,
с правног и међународног гледишта, пот-
пуно независна и суверена држава. Међу-
тим влада Србије овим би признала, да
је прогласила анексију Црне Горе један
међународни злочин и да се њене трупе
бесправно тако налазе; у овом случају оне
би морале одмах напустити нашу терито-
рију. Разумљиво је, онда да београдска
влада не може да учини овако признање
и да свакумо Црну Гору сопственом ил-
лацијом; али то ће поред свих на-
редука у најкраћем вријеме морати учи-
нити под заједничким притиском Великих
Сила.

Други је разлог, због кога Београд хоће
да врши изборе у Црној Гори тај, што он
жели да створи нове тежакве за ријешање
нашега питања.

Србија је могла прогласити анексију Црне
Горе и остати до danas у тамој земљи
само због „одлуке“ подгоричке „Скупшти-
не“, састављене од владиних, кулашких
независних или необавијештених, и због из-
јава највећих издјелника: Ј. Вукотића, М.
Маринковића, М. Радловића, Д-р. Томасо-
вића и Митрофана Баца, „Одлука“ и на-
ве ових несрећника, дане или због новца
или из страха за своје глупе гледиште,

разлог су због кога је србијанска војска остала под нас скоро двије године и што су хиљаде поштених домова црногорских до тешкога ископања и за вјечна времена у прао завијали.

Ипак све ове „одлуке“ и изјаве нијесу могле прибавити Србији потребно међународно одобрење да Црна Гора остане дво Србије, благодарно херојству и пожртвовану народа у земљи, нарочито уставна и оних који су затворени, и неуморном раду Црногораца у изгнанству.

Те надчовјечке жртве и напори увјерили су мало по мало цео свијет, да је т. з. Велика Народна Скупштина једна обична лаж, којом се знала фалсификовати воља црногорског народа, а да поменуте „државници“ не само што нијесу никакви краљи и вође народа, него то нијесу никад ни били, него обични лажисахаи и најпогодније слуге оних, који држе власт и зобину.

Новим изборима Србија насиле, као што смо рекли, поново створила тешкоће за рјешавање нашег питања истичући пред Великим Сабом, да је црногорски народ учешћем у изборима да Конституанту рјешамо помоћу судбину Црне Горе.

Са „Великом Народном Скупштином“ није усавио сад какв има још мање изгледа на успјех, јер смо све његове зло чине отарали пред читавим цивилизованим свијетом. Сви напори Београда намаће — Црна Гора биће само Црногорац! Ипак влада Србије може успјети овим, да још за који мјесец отклони рјешење црногорског питања и да црногорски народ изложи понови и непотребним напорима и жртвама, које ће он, ако буду потребне, мирно и хладнокрвно поднјети, на колико ове бале.

Међутим те нове жртве платиће Црногорцима не само Београд, него и они, који га буду у томе помагали. Како је Србија 1918. дигла кулавичку братоубилачку руку на Црну Гору, она је и мишћу нама један број, истина неопатан, помагача. Међу овајема ми увијек правимо разлику. Једни су то учинили, што су преварени; други из незнања; трећи из страха и на силу, а тек четврти из издајничких побуда и користољубља. Црногорски Народ је свједокушаи и пламенити, он ће опростити свима да о њим, који су издајнички учинили на новац ил су по свом положају, као државници, били дужни, на и по цијену својих живота, бранити част и права црногорског народа. Ипак на ову свједокушаи црногорског народа нема право нише нико рачувати послуже доминације и влади невиних жртава. Сваки онај који би помагао Србију у овим поганим измислицама, које она има са изборима за Конституанту, смислиће одговорност за зло чине извршене над Црном Гором. Сви, пак, они који се покушају измакнути за посланике или из руку полиције примје — мандат за Конституанту, узвратиће су ставили себе ван закона и биће гоњени као издајници не само од државе, него и од појединца, чији су домини испонани од подле и кулавичке руке србијанске. Не назирајте се, дакле, Карађорђевићски кандидати у Црној Гори, јер ће вас гласи и освета народа гонити и достћи и ван граница наше несрећне земље. Не објашњајте се што издајници Радовић, Спасојевић и др. још живе и поред мре суза и невинно проливице крви црногорске: није далеко дан када ће се гласи и освета народа црногорског и на њих надати. (Од ње неће утећи ни у Сибир или Аласку, а како ли у Београд!)

Што се тиче нашег народа, ми смо увјерени да ће он и овога пута, као и увијек до сада бити на достојној висини и да ће с презрењем одбити захтјев Београда да учествује на изборима. Тако државне већ се предвиђа у Београду и Загребу: лист „Народна Политика“ нар. јавља да Црногорци неће учествовати на изборима и да ће влада из Београда просто вимовати за посланике Црне Горе као и раније неколико шанона и издајника. Ми знамо не сумњало у патриотско држање нашег народа и у овој прилици, који је свијетла, да свака бачена изборна кулјаца у кутије Карађорђевићевих владаштина значи што и бачен камен на драгачено тјело наше несрећне отаџбине.

Рекли смо да је питање Црне Горе отворено, а да она није дво Србија него независна и суверена земља, те да према томе београдска влада чини један по не међународни злочин понављајући црногорски народ на избору за Конституанту.

Ево документата за то:

1.) Савезничке трупе су, под командом генерала Франца д'Ентере-а, окупирале Црну Гору 1918. Том приликом србијанска војска је, фалсификована од стране француских генерала, прокламовала анексију Црне Горе Србији, фал-

сификујући вољу народа и газди Устав и суверенитет Црне Горе.

Ослањајући се на тај факт, србијанска влада се појавила у јануару 1919. пред Врховним Саветом са тражењем, да јој буде признато да она представља, на Конференцији Мира, Црну Гору као интегрални део Србије т. ј. Србија је тражила признање насилне анексије Црне Горе.

На ово тражење званично Србија, Врховни Савет је одговорио следећом одлуком:

„Црна Гора ће бити представљена једним делегатом, али правила за именовање тог делегата неће бити одређена него тек у моменту, када политичка ситуација ове земље буде расчишћена.“

Јасно се види из ове одлуке да Врховни Савет не само што није признао насилну анексију Црне Горе, него ју је поштовао.

2.) Пошто је црногорски народ устао на оружје у децембру 1918. и јануару 1919. за одбрану своје земље од стране србијанских трупа, председник Вилсон је, у име Конференције Мира, и у намери да умири побуну, написао 22. јануара 1919. (п. н.) својим руком једну прокламацију црногорском народу, коју је потписао Њ. В. Краљу молећи га да је потпише, што је Њ. Величанство Краљ и учинио. Француска влада је упутила ову прокламацију телеграфским путем црногорском народу, посредством команданта француских окупационих трупа у Црној Гори.

Ево текста те прокламације:

— Моје драгоме народу.

Преклињем вас да оставите с миром на вашим домовима и да се не противите оружаној руком трупам, које хоће да приграбе власт у нашој земљи. Ја сам добио највише гаранције од представника савезничких земаља, да ће у скором времену бити пружена црногорском народу годна прилика да се слободно изјасни о политичкој форми своје будуће владе.

Што се мене тиче, ја ћу се са задовољством покренути тој одлуци.

Из ове се прокламације јасно види да Конференција Мира одбија и по други пут да призна анексију Црне Горе, јер признаје црногорско право да се слободно изјасни о својој будућности.

3.) У јануару Конференције Мира, од 9. децембра 1919. који се одлучио на рјешење јадранског питања, а потписаном од представника Француске, Енглеске и Америке налази се овај став:

„Право контроле на ријеци Бојани и њена експлоатација биће поверено Савету Друштва Нација са правом да може делегирати у сврху извршења рада, било Италију било државу СХС и то са свим потребним ограничењима. У овом случају се претпоставља да ће Црна Гора постати саставним дијелом државе СХС.“

Овај став јасно говори да Конференција Мира не сматра Црну Гору као саставни део Југославије, него предвиђа највише мјеру на Бојани, ако би Црна Гора припадала држави СХС. Онда и рјешени претпоставља да ће Црна Гора бити др.

4.) Влада Италије, у свом меморанду од 10. јануара 1920. преданом првом Министру Енглеске и Француске вели изнећу следеће:

„Читав политички систем на источној обали Јадрана, која је од животног значаја за Италију, онаква каква су Силе потписнице Лондонског Уговора у 1915. знале у виду, био је отада порењен стварањем једне велике југословенске државе, која чак пријети да апсорбира Црну Гору.“

Овим разјер на влада Италије истицаше Великим Сабом, да Црна Гора не чини део југословенске државе, нашој влади Француске и Велике Британије нијесу у својим доцнијим одговорима даде противних приједба, као год и Америка, што значи да су и овом приликом знале исто гледиште као што га је изјавила Италија.

5.) Осим тога, Конференција Мира је увијек сматрала питање Црне Горе отворено у свим приликама и дискусијама, приликом јадранског питања, чије детаље изложено изложено (пошто су ти детаљи) сматрани још за сад од Конференције као тајна.

6.) На питање, које је француски посланик г. Дрелон поставио у Парламенту г. Пиноу по предмету репрезентације Црне Горе на Конференцији Мира, министар спољних послова Француске одговорио је 21. августа 1919. следеће:

„Од самог почетка њеног рада Конференција Мира је одлучила да ће Црна Гора имати једног делегата, али да ће овај делегат бити назначен када ситуација у Црној Гори буде расчишћена. У овом међувремену влада Америке, Француске и Велике Британије признале су државу Срба, Хрвата и Словенаца, али Конференција Мира није још директно рјешила црногорско питање.“

7.) 1. децембра 1919. Краљ Црне Горе упутио је једно писмо Предсједнику Француске Републике, којим га је молио да испуни свечана обећања, која су му дали г. Пиноу писмом од 4. новембра 1918. и г. Шоанкаре писмом од 24. новембра 1918., обећањима којима је у име Великих Сила гарантовано поштовање суверенитета Црне Горе од стране савезничких окупационих трупа.

На ово писмо Њ. В. Краља г. Шоанкаре је одговорио својим писмом од 19. децембра 1920. премапотписаном од стране г. Клемансо-а. Између осталог у писму се налазе следеће ријечи:

„Француска, једна својим принципима и свим којим се инспирисе Конференција Мира, остаје чврсто одлучна да ресектује вољу црногорског народа и да ништа не учини што би се могло противити његовим легитимним аспирацијама. У том духу ће Влада Републике, у сагласности са својим савезницима, учествовати при уређењу питања које се односи на Црну Гору.“

Из докумената цитираних под 6 и 7 јасно налази да Француска признаје, осим овога што је признала на Конференцији Мира, да црногорско питање није рјешено и да има да се рјешаје.

8.) У мјесец јуни 1919. посланик Роналд Макнил поставио је влади енглеској следеће питање:

„Да ли су признањем државе СХС од стране британске владе повријеђена права Црне Горе?“

Британска влада је одговорила да признањем државе СХС права Црне Горе нијесу повријеђена и да питање црногорског стада у надлежност Конференције Мира.

9.) 11. новембра 1919. г. Харисорт, државни секретар за Спољне Послове, одговарајући у Скупштини г. Макнилу рекао је:

„Мислим да могу слободно рећи да влада Велике Британије нема друге намере до жеље да црногорски народ сам одлучи о својој будућој држави и изабере онај који ће бити најпогоднији за слободан и миран развој црногорског народа.“

Из ових се дефиниција јасно види, да питање Црне Горе није рјешено и да Велика Британија не сматра Црну Гору саставним дијелом Југославије.

10.) 31. маја 1920. посланик Макнил питао је британску владу, да ли ће на преговорима у Паланци, између италијанских и југословенских делегата, 10. маја т. г. који су, као што се зна, били прекинати, бити расправљано питање Црне Горе.

Г. Бонар Ло, у име енглеске владе одговорио је, да питање Црне Горе неће бити третирано у Паланци, него да ће бити расправљано од свију Велесила.

11.) Што се тиче Америке, њено је гледиште такође да питање Црне Горе није још рјешено, као што смо то показали у тачкама 1. 2. и 3. (одлуке Конференције Мира)

12.) Да питање Црне Горе није рјешено него да је увијек још отворено, један од најбољих доказа јесте говор који је одржао сенатор Шалоу бив. министар спољних послова Италије 14. јула 1920. и који смо ми допијели у 85. броју нашег листа.

13.) Најјасније, као доказ да је Црна Гора сматрана с међународног гледишта као суверена држава, јесте тај што Велике Силе држе стално њихове акредитоване представнике код Њ. В. Краља, односно владе Црне Горе.

Није потребно да речено да питање Црне Горе није рјешено, то није рјешено ни питање Херцеговине и Јужне Далмације које имају права да се сједине с Црном Гором и који је захтјев изјављен од наше владе.

Божји суд

† Митрофан Бан

На Цетињу ових дана пренину је војска подужет мучног болова бивши црногорски митрополит Митрофан Бан, који је алаован кукавички и недосто-

јан начин издао свога Краља, своју паству и херојску Црну Гору, која га је уздигла на црквени престо Црне Горе, на коме кроз толико вјекова сјеђаху патешки митрополити — владари, на челу са мучеником владиком Данилом и Петром I. — Светим, и који пред никаквим насилем и опасномљу не устукиваше, нити пред ништавошћу жњота главу приклонивше, него славно хрмаше у одбрану чисти, слободе и права Црне Горе, да вјечитим животом жмне.

Али, ипак, прије него што је хитио да напусти грјешно тјело Митрофана Бана, наступила је грмља свијести и, при потопом издицају, молио је сваним очима све присутне, да буду тумачи његовог покајања за злочин којег је учинио тиме, што је дао свој митрополитски благослов и пристаиак за уништење Црне Горе од стране Србије, изјављујући, да је то тада морао учинити под притиском и пријетњом србијанских власти, што је у пошерењу, како је рекао, у своје пријеме саопштио грофу Саласу, нарочитом изасланику Велике Британије.

Његово је покајање прит Светогу Господу Бога, који је увијек свитио црногорски народ и упућивао га на поде правна. Он неће доволити, да убудуће нише миједан поглавар црногорске цркве пође путем Митрофана Бана.

У мјесто осјећаја поштовања и љубави, које иначе не би изостали приликом смрти црногорског митрополита — у нашој души и у нашим срцима појављују се осјећаји гњена према човеку, који је на овакав начин издао своју Отаџбину, на да се и у дванаестом часу покајао. Он је такав грјешник према нашем народу, да ми смртни немамо право да му опраштамо и да молимо Бога за његову грјешну душу, пошто његов грјех није грјех према појединцу, него према читавом нашем народу. Њему ће за његова тешка и недостојна дјела судити историја и Бог у, којег црногорски народ, као и нама, полаже своју наду и сада као унијек до сада.

Митрофан Бан био је позван својим положајем, као митрополит црногорски, да стане на браник права Црне Горе. Он ју је требао бранити не оружјем у руци, као што је то народ црногорски учинио противу насилу србијанског, у одбрану својих државних права, народне слободе и чисти, већ је он то могао учинити једноставним вршењем своје свештеничке дужности. Он је могао са пуним достојанством свога положаја одговорити србијанским Диктаторима: Да он не може као митрополит Црне Горе дати свој пристаиак на злочин, који је Србија и њена војска починила према Црној Гори, нити благословити насилу која су србијанске власти починиле над црногорским народом у циљу да фалсификују народну вољу; да он не може ни рали тога дати свој пристаиак, јер да је он зашлео на јерност законитом Краљу Црне Горе и њеној сувереној влади, као што му то већ и налаже црногорска државна конституција; да суверена власт Црне Горе све долде мора постојати догод не би два фактора уништили тај ми суверенитет, а то су: воља црногорског народа и државна по прописима црногорског државног устава и самодјела те воље од стране његових Великих Сила.

Свака она црногорска Народна Скупштина, која не би била позвана од стране црногорских устаних фактора, нити би била бирава по прописима црногорског државног устава, јесте један прост скуп народа који нема никакву већу правну приједност за државни живот Црне Горе од оних случајева, које народ црногорски одржава свомом памором дана по народским тржњинама. Црногорски државни устав забрањује, да се свију вршати избори, када се земља налази чак и у своје мобилном војничком стању, тим прије да су без приједности они избори који би се вршили под окупацијом друге, туђе, државе, која има намеру, да при својој државној територију те окупирале држави, као што је то случај од стране србијанске војске. Така окупација и њени избори и без никаквих других насилја само је по себи један злочин. Јер она уништила омиољива, да народ изрази и своју вољу, која би била противна вољи живијачког окупатора, с тога се и свака манифестација народне воље у корист таквог окупатора сматра фалсификовањем народне воље. Пошто подгочича скупштина није имала никаквих атрибута, које прописује црногорски државни устав, то је могао Митрофан рећи, да она не може представити уставну вољу црногорског народа, на, према томе, да на њега нема таква скупштина никакве обавезе.

Још одмах, крајем балканског рата, било је угађено посланичко право по-слашцима србијанске II. Скупштине. Избори нијесу могли бити извршени, јер је рат био наступио а доцније и ката-строфа. Послије ослобођења такође ни-јесу могли избори бити извршени, пошто устав србијански, као год и црногорски, забрањује да се избори смју вршити кад се земља налази у мобилном стању. Кад нијесу смјели вршити изборе у Ср-бији да се не огријеше о устав, како су Србијанци смјели те изборе провојити у туђој држави, чачи се народ као савез-нички налази у ратном стању и који има своје државне установе прописе који забрањују и домаћим властима, а како ли туђина, да врше изборе у Црној Гори док је под трајно ратно стање? Ср-бија је примила рат са Аустро-Угарском само ради тога што није хтјела дати приставак да власти туђе државе буду присутне судском истраживању на терито-рији Србије због убиства сарајевског и рескирала је да изгуби и своју државу, само да не буде повријеђено достојан-ство Србије и част њеног народа. Ми-трофан Бан, који је знао врло добро у чему се састоји част народна, најалост, из страха за свој живот није учинио своју дужност, дужност нејобичнију на свакога који стоји на врховима државне управе. Он је могао рећи србијанском генералу: Зар Србија мисли да цр-ногорски народу није стало до очувања части његове отаџбине? Зар није по-знато србијанским властодршцима да се црногорски народ на прво мјесто борио за одржање и неповиједљивост своје др-жавине части? Зар није у својим исто-ријским напорима црногорски народ одр-жао крој толике вјекове неповиједљивост суверенитета државног и да је његово свето право да он сам, без присуства у земљи страног завојевача, рјешава о сво-јој судбини по прописима свога државног устава?

Митрофан је био дужан рећи срби-јанском генералу све што је црногорски народ учинио за Србију и у овом рату и шта је све жртвовао за част и слободу њену. Он га је требао подјетити са-мо на то, да је србијанска војска ушла у Црну Гору а да није он је-диног фишека исцалила ни противу аустро-угарске војске, ни противу нас. Проти-ву аустро-угарске војске не ради тога, јер је она у главном већ била напустила црногорску државну територију, а оне омање њене преостатке разоружао је црногорски народ сам без србијанско-војске. Са Црногорцима нијесу водили ради тога борбу што је црногорски на-род мислио да они долазе као браћа и као савезници. Тек пошто су при-мљени као гости у нашу кућу и пошто су се, све под видом братства и при-јатељства, рашијестили по свима дјело-вима куће, онда су се прогласили госпо-дарима наше куће без обзира на наша права и част. Требао му је даље рећи да то неће никада црногорски народ доволити, и може о томе изијестити Београд док је још на пријему. Да је Митрофан Бан учинио само ово, а да су то исто а не обратно учинили: Ј. Вуко-тић, М. Мартиновић, др. Томановић и М. Рауловић данас Црна Гора не би била једна тужна гробница са хиљадама згаришта и ископаних гробова. Број тих тужних споменика био би много, несра-њивије много мами него је данас, јер не треба заборавити, да би Србијанци били одавно истјерани из Црне Горе, да није ово неколико „прака“, дало ми-јаве да је „Подгоричка Скупштина“ дјело моје народне. Крој ових невиних жртава неће остати ни овога на оно-га свијета ни ове издајнике ни њихово потомство.

Митрофан Бан морао је умирити кад-тад, могао је умирити као херој и мученик за част, право и слободу Црне Горе и да служи као сјајан пријер свима својим насљедицима на црквеном престоу Цр-не Горе. Он то није учинио. Сам је себи ударио на чело печат издајника.

Телеграм из Скадра:

Поводом политичке исповијести и по-кијања, којег је учинио Митрофан Ми-трофан, приликом његовог потоњег изди-саја, србијанске су власти одмах призна-ле и изијестиле свима онима, који су били присутни самртној посети, да је Митрофан Митрофан, да не смју никоме ништа причати о политичкој исповијести Митрофана Бана, јер да ће бити узет на строго одговорност, а да ће се ње у траг ономе који је покајничку исповијест проценио. Такође им је речено, у слу-чају, пак ако се то буде даље рашчло, власти ће то демантирати, и они исти,

који су били присутни, мораће тај де-мант својеручно потписати.

Народни суд

† Машан Божовић. Прије кратког вре-мена погинуо је од народне руке у По-дгорци и бивши црногорски бригадир Машан Божовић. Њега су казнили сирћу црногорски устаници за дјело издаје, ко-је је починио при на својој отаџбини. Бо-жовић је послатије издаје Србијанци по-ставили за цуконика с тим да врши дужност команданта пљачкашких хорда у зетској области, што је он као прави по-турчешак вршио на посве зајерски на-чин, а на велико задовољство својих по-них господара. Стога београдски листови и оплакују смрт овога народног издајника и њиховог злочиначког изнећара. Правда је спора али достижима и она ће свој суд изрећи и над свима народним издај-ницима, као што је изрекла и над Ма-шаном Божовићем.

† Јован Милуновић. Црногорски уста-новици казнили су сирћу и Јована Милу-новића, бившег црногорског командира и команданта чевско-бјеличког батаљона, који се не само није покajaо, што је погачио заклетву, као што су то учини-ли многи други, него је злочиначки то-нио све поштепе и вјерне синове Цр-не Горе.

Према овоме лако је знати како се осјећа и мучи мучи лехи-издајник Андрија Пекић Милошевић Радокић, над којим је такође изречена народна пресуда, која се има првом приликом извршити чим ступи на свето земљиште Црне Горе.

Напуштени Савезник

(Општаја са Црном Гором, написана од стране Пуховића Фреда Е. Бурмана, председника Филза канадских ратних бораца, пред поласком његове мисије за Арбију.)

Његовом Величанству Краљу Николи Његову, оцу његовог Народа; Њеном Величанству Краљици Милени, обожаваној од њеног народа; као и свима ја-скреним и правим Црногорцима, сада изабранима из њихове земље, ја доно-сим сузе и поздраве из њихове домовине Црне Горе.

Са нама вам дијелимо нећеће успјеха и жалост одсутности. Са нама сам пиши и сада се јави кројутјем.

Кад и заране болести узди су велики дао вишег херојског народа, док је зра савезничке побједе доијла у-убиства, преваре, изјерства и муке. Из-дали од Француске, теризирани од стра-не Србије — кључ је окренут у брани тога, да остали свијет не може дозвати ништа о изјерствима који се унутра чине.

Из ниших, кљанаца, за пет стољећа, Полумјесећ приен од крви, унијек је по-бијеђен бјежао. У овом каменитом дому слободе, гдје је једина ствар од при-једности неодољива дух народа, Срби-јанци су били гостопримно дочекани. Не знајући, ни сте дали уточишта мија, ко-ја се араћа да вас смитно уједе. На у-гашеним огњилица, старци и жене, са уналим очима и иршаним лицима, стави-ли мирно чекају. Нека чекају још мало дуже — само још мало дуже. У кратко вријеме Велики Пилот ће крмити њихо-ним малим бродом крој ову буру — у (Објану Земљу — гдје не постоји нити жалости, нити бола, нити патње — а вјечито задовољство је народа онијема који ијерјују у Њега.

Низомогди поклич за Правду долази из земље, утопљене у крви и сузама. Славни погинули зову Вас на дужност тако, да њихова смрт не буде узалуд. Ваши домови пролазе крој тања и жа-лосна времена. Моли се Богу да Зап-језда вјере, Наде и Милостије освје-тали тамне нисове Црне Горе — послатије ове тако мрачне ноћи.

Ни једна држава није се борила више и дуже да одржи свој опставак и неса-висност; и овај резултат свијетског рата приморана све љубатеље слободе у сви-јету да имају сажалења и саопатије пре-ма негда славној Црној Гори.

Држите се чврсто Ловћена — дуче слободе — Вапа раса сиљних горштака одржала је вјеру. Храброст Црногорци! Зора свиће! Бог још живи! Истина неће и не може бити уништена — нити при-ка, па нити и најмањи уздах молитве.

Нека вам дух ваших славних очева даде историју да издржите до краја. — Могом.

ФРЕД Е. БУРМАН

Шта хоће Србија

Још прије него је избио велики свијет-ски рат у србијанској јавности је избио јасно дух, који је отворено показивао тежњу да Србија игра доминирајућу улогу и у Српству и у Југословенству. Та те-жња се врло јасно испољавала и у мно-гим србијанским листовима, а особито оним који су сво им шовинизмом изда-јали и који су били врло блиски или ср-бијанском дисонидионом фонду или при-вдегованим официрским круговима. О-туда су они и били још онда на чело познате кампање, која се онако бездушно и протачки, управо ал-ковачки, али си-стематски водила противу Црне Горе и свега у њој.

Овај рат и све што се одиграло у току њега то је још јаче испољило, а на-силно приграбљење Црне Горе, послатије овако одвратне и криминалне кампање, јасно је показало да знаменита Србија о-творено иде за тим, да цијело Српство подчини себи и да заклада њене, као што сада хоће и цијело Југославијом.

Нешто због тога што је Црна Гора била једина независна и слободна наша земља, а нешто и што је била приз на-нишан узета, Црногорци су тај србијански нагач први уочили и осјетили и једини су били који су противу тога одлучно и отворено устали. Остали су били пасивни па су и остали такви, све и ако им се непрекидно укљивало и примјерима до-казивало за чим се из Београда иде и да правог ослобођења и уједињења не може у ствари никако бити све докле док знаменита Србија хоће да над оста-лима узима доминирајући положај.

Пљачким политичарима из осталих на-ших покрајина, који за велика времена и велике догађаје у које су се на сами не знају како, у првим редовима напали, више су прилази замашна обе-ћања и слатке ријечи из Београда, нише ст вољели да се уљуљукују ли једни својима, него да самој јави мушки у очи погледају и да, па у гледу на бр-ћу Црногорце, изијачио устану противу сваког намјетача и да препредене али-ковне дозори памети. Дакотјерни, к ко их је Бог дао, а често, бар неки од њих, за-вдени и личном сигурношћу, нијесу сањали да „нећећа редом иде“ и да ће се оно, што се онда, па и сада, догађа с Црном Гором, десити и са њиховим покрајинама. Премали се да подјарили-ваће из Београда обете над собом, па да се освјесте и нише у какву су заблуду били улази и како се систематски рази-ло на томе да Црногорци се династички-ци-парском катеријом буре у цијелој Ју-гославији све и да се тамо никако другаче не може зам слити државно уједињење него само и и кључило тако да Београд диригира, а сви други да слушају и из-вршују његове наредбе, без обзира на то какне су и за чим иде.

Барометар јавног мишљења то је шта-на. Она је израз средине из које про-истиче. А београдска штампа, без обзира на страчаћу подјелу, на чак тобож и „не-зависна“, једнодушна је у томе да Ср-бија има да прими улогу југословенске Пруске; да диригира цијелој Југосла-вијом, која јој мора бити подчињена. Могу у Србији бити и за централизам или децентрализам, за аутономију или федерацију, за монархију или републику — али су сви једнодушни у томе, да Ср-бија мора бити изнад свију југословен-ских покрајина и да друго државно у-ређење ни замислити не могу. Они су сви за хегемонију Србије. Државно уре-ђење није да њих питање првог реда и ту дозвољавају дискусије, али је за њих миан дискусије то, да Србија мора у то-ме државном склопу да осигура за себе преласт.

Може бити сигурна што све и држа-ње и пријатне установе у Србији носе исто, старо сабљење, српско, док се пу-ном паром службено и неслужбено ради-ла се у осталим покрајинама старо оби-љење илхијни и искоријени. „Југосла-вонизира“. То случајно није, већ на-ијерво. А добро се зна да нише ситуаци-ла постојају крпичице. Ако је до ста-нања и интелеирања, могао би се почети што би и ред био, од Србије и Београда, а не од Загреб и Хрватске. Куда то води, показује „уједињења“ Црна Гора, која у овој „братској заједници“ не би играла ни улогу једног србијанског о-крута, јер је и административно, па сад и конституанту, распарчана тако, да је Србија приграбила себи све њене нове крајеве а под именом Црне Горе, такође као провинције Србије, води се само ста-ра II. Гора прије ратова!

Зато се и батина и гони, и осуђује и убаја сваки онај који ништа покуша да одбрани својих покрајина. Они се прете савератистима, онтујују се да су у слу-жиби туђина и стављају се, као грађани другог ила, још боље, послатнег рада, нап изаова. Њих у Црној Гори уба-јају, у Босни и Херцеговини томе и за-тварају, у Хрватској батинају и осуђују и т. д. Али зато су у пријатељском положају сви који раде на чисто срби-јански савератизам и за Велику Србију!

Сада је све то почело да отвара очи и онима који су досад били прена очну томе слијени. Ведало је да грубо подчи-њавана, које се проводи из Београда, осјети лично, па да сада, у потоњем часу, замислију: „замислијати нашу отаџбину у форми подијелених грађанских права од господара поданику, значи толико, што и злочин: — да јој се ископа гроб истио што се је родила.“ („Обзор“, бр. 236).

Што притисак буде већи, осјећа ће општу опасност све више и онда ће им тек јасно бити патње и страдања Црне Горе и Црногораца и тек онда ће ра-зумјети и слатити нашу борбу, што им је све досад било, на жалост, тако страни!

А да су, којом срећом, још у правни, као ми, прогледали и надјели зачим се иде, уштједили би и себи и нама све му-ке, патње и страдања, а земљи њихових трзаваца, та се не би из једне улазило у другу борбу — из борбе са туђином за-војевачем у борбу са братом угњетачом. Оштра мамуза србијанског подјарила-ња не би се ни чула, а како ли притала као каљаво кошско копито широм Ју-гославије, газила наше покрајине и онако већ измучени наш народ и равносила бахити мозгове најбољих наших синова. Та утрошена енергија и пропуштено ари-јеме утрошило би се на рад за нашу за-јединичку будућност, која нам неће и не може зајигати из јабине испод Авале, него само и једино из племенитих срца исцупљена братском љубављу.

ЧИТУЉА

На Црне Горе јављају, да су тамо пог-инули ту скоро Илија II. Канћелар и Буро М. Чавор, обоје с Мирца. Као и безброј других, и њих двоје погинули су од не-братске руке, од србијанских окупатичких власти, само зато што су вољели и ције-нили своју отаџбину, која им је била и остала изнад свега. Због овог родољубља они су, као и остали, испаштали и својим животима платили. Не пријављујући на-силно приграбљење Црне Горе, они су били затворени, али их је срба била посу-жила да из затвора побјегну, те су се до скоро крчили по планинама, гдје су, ту скоро, и смрт нашли, држећи се оне народне „боље гробом него робом“.

У борби, коју води црногорски народ за независност Црне Горе, ово нијесу ни прве ни потоње жртве, али та борба као свака праведна мора побјеђати и црногорски на-род ће бити захвалан свима тим својим борцима, који своје животе положише за част, право, слободу и независност Црне Горе.

Зато дека је свада свима тим љавим и незнамим палим борцима!

Југословенска штампа

„Хрват“ (156. бр.) оштро навада бео-градску владу због њене одлуке да се сва чиновничка мјеста попуњавају по истој пропорцији која ваља у самој влади, т. ј. да свада странака у влади има права на онолики број чиновника у нашој сразије-ри стоје њени чланови у влади.

„Тине“ је — вели — побједило начело зор-тизма у државној управи. То начело убаја сваки солидат државни, слаби управни апар-ат, те нас води до катастрофалних последица.

Исто тако навада што се из Београда појереним покрајинским влада деапрети-рају без знања и свјерања са шефовима покрајинских влада. Тине се иде на то да се поштине насилно и прешно централи-зовање држава уз сваку цијену, чине се надмашује чак и сам аустријски систем, па је и дошло до тога да је хрватски бан, који је под Аустро-Угарском имао цијелу упра-ву земље у рукама, сада само за то да не може ни чиновника премјестити без до-зволе.

У другом члану тај исти лист чини ову констатацију:

„Мјесто да се држава консолидира, ако у својој влаској политици тако и у унутрашњој, гитоме би се могла рази, да се влада изи-та, да буде разлага постојећег стања. Почетна од наше политике на до диваста-

става вјера, које постоје задовољство чина-
старости, али и сви се давају тогада
тогдашњим животу. Неједнакост држављана пред
законима, неједнакост грађанства, неједнакост
општина, неједнакост закона, директно
савремена држава, неједнакост власти и власти,
корупција, неједнакост одрицања, самовлашће,
неједнакост живота, ратовање у мирно
доба — да би све избјегли — то су узроци
неједнакости. К томе треба додати и потпуно
рушење ауторитета власти.

Говорећи о споразуму који је постигнут
између парламентарне и демократске ла-
јединице да би се продужио живот Весни-
ћевом кабинету, сарајевска „Хрватска Сло-
ва“ (бр. 171.) истиче:

„Најважнија слика тога жалосног споразу-
ма јест пристава на напрат устава да консти-
туанту у циљу, да се окрне права уставотвор-
не сккупштине, која је једина власна да донесе
устава. Ово је једна савјешна вјера, која на-
лази свој извор у ствари, да се може другачи-
је догодити него да жале господи који данас
сједи на влади. Ово утапачко залажање сједи-
ни јер конституанту ни у којем случају не
може да може, поготово јер се надамо, да тва-
раца овога напрат устава неће на конституан-
ти бити много.“

„Радничке Новине“ (бр. 216.) довије-
де су чланак о изборима, који онако почиње:

„Најзад, посљедња ноћу посљедина, Југо-
славина излази пред суд свога народа посљед-
ње две године отада се „ослободила“ и
„ујединила“. За двије године највише сјајни да
упитају народ како се осјећа у новој државној
заједници, како мисли о раду својих „ослобо-
дилаца“ власти. И кад је народ хтио да про-
говори, кроз стегнуту уста — колико су му
најстрожије закони о штампи допуштали, ко-
лико му је брзина допушта остављала да се —
и то само глас сатерина — му је жандарском
пешкицом у грло: јер је тај глас био осуда
„ослободилаца“ режима. И туле двије године
политички трговци на сави буржоаских пар-
тија, који су се намиривали на власти, про-
лази су поглавце у борби са народом који је
хтио да преговори, да осуди алачача, по-
лазачу, реакционарну и противнародну по-
литику.“

Према томе, вели, избори имају да по-
служе за осуду криваца, који су одговорни
за досадашњи рад. Због тога значај ових
избора прелазује изван сваког политичког из-
бора, а са будућом Уставотворном Скуп-
штином не да се упоредити ни једна до-
сад, јер она има да ријешит читав низ со-
цијалних питања, да наметнути облик вла-
давине ријешит, против воље самовлашћних
господара, групе самовласника и политичко
громадних бандита.“

„Република“, говорећи о економским и
политичким приликама у Црној Гори, међу
осталим каже:

„Неоспорно, у Црној Гори утреша је огром-
на сума новца, пропорционално више него у
ма којој другој покрајини.“

Питајући се, на шта тај новац иде,
додаје:

„Тај се новац троши и немиле баца на
поверљиве карте.“

Услед оваког економског „благостања“, ма-
са радног свијета, која је за вријеме рата из
Америке и других држава дошла, приморана је,
да поново напусти своју отаџбину и да у
американским и другим рудоконима оставља
своје здравље и животе и отуда издржава своје
породице.

Својим алачким начелом рада и управља-
ња створили су велику примаму многим наро-
дима, али сави у данашњем систему управе,
која се не може ничим променити.

Зато народ ово покрајине са нестрпљивом
чека да избори, када ће се достојно озвучити
својим лажним апостолима и показати им да
су они недостојни заступати његове интересе.“

СРБИЈАНЦИ САМИ О СЕБИ

(Свршетак)

ДРУШТВЕНИ МОРАЛ

У Србији се није долазило до висо-
ких положаја културног утакмицом ни-
шега стила, а митички ратеници нису
могли просперити ако их нису носиле
странке на својим јаким плећима.“

„Докле су појединци, па и неке дру-
штвене групе, нагомилали највећа бо-
гатства, као да се предосећала блиска
пропаст, докле је народ потпуно запо-
ставао. Нему је одређена дужност о-
бичног роба, која се је вешто прикри-
вала лажном панирном једнакости и по-
литичким правом слободног одређивања.“

„И други народи у својим срединама
имају доста зла, али се она тако лакше
отклањају и измичује се савесни над-
моћност неопштених над осталим делом
народа. Тако је али недостатак воје се
кажи, а у нас систем воја ми тако све-
сно одржава.“

„Прикривени су добијали не пропа-
гирандним начелом и бућњем интересова-
ња за извесан систем социјалног порет-
ка, међу њим личних концесија и при-

вилегија. Против својих противника ши-
рена је највећа мржња, а изборна бор-
ба била је увек више фанатична во кул-
турна. Политичка толеранција, која је
правило за културну политичку борбу, у
нас је била потпуно непозната, а оне-
могућити живот своје противнику сма-
трало се као правило.“

„Корупција чиниоштва и несолид-
ност односа на свима пољима друштве-
на живота успеваху у новом режиму го-
тово исто као и у старом. Бити члан
владајуће странке значило је данас има-
ти неограничено право на све оно, што
се по најобичнијим обзирима морала сма-
тра као недопустено.“

Ник. М. Стојанковић

(„Наша будућност“, 1916. стр. 38.—46.)

„Српски судија сматра да је његова
дужност завршена, ако донесе строгу
пресуду некоем нестретнику, уличном га-
мену, напуштеном и од Бога и од људи,
који је украо са ђепова лебач зато што
је гладан, а нема где да заради, или
некоем бедошом селуку, који је у држав-
ној шуми одсекао дрво, да би себе, сво-
ју жену и децу огрејао, да не подријају
од зиме. Он не улази дубље у испити-
вање узрока и побуда криминалних по-
јава, он не ради да се узроци отклања-
ју, он не развија у маси осећај правич-
ности, поштовање туђих права, не ради
на подизању друштвеног морала.“

Др. Марко Крстић

(„Основни нар. обра.“ стр. 23.)

„Српско се друштво данас налази у
стадијуму негативних разлика, у коме и-
деални Срби умиру од глади, док се штре-
бери и непоштељаконици пливају у ра-
скош и сјају. Има ли право на даљу
егалитетну она друштвена организа-
ција, у којој најбољи чланови умиру од
глади, у којој се алачи дижу на степен
благостања? Сме ли још да се говори о
демократизму тамо, где се право људи
на живот резултира из ђепова и личних
располагања, а не из норми које пружа-
ју закони, морал и правда? — Изгле-
да да је овај декадентни део нашега дру-
штва негирао Христа и Бога и да уоп-
ште нема нише никаквих светиња... На-
ше је друштво на путу пуње декаденци-
је, у коме су најбољатији они, који
под маском националне мисли, а не
свјетским фразама доприносе даљем одр-
жању тога друштва.“

У Србији је добро просперитет у
трговини са политичким убеђењима обез-
беђивао некој класи и положаје. Нема се
систем поразно и данас на начин и у
обиму који забрањује...“

„Српска унутарња политика ограни-
чена је на савршену организацију издр-
жавања вишег чиновништва и партизан-
ске класе. Држава је немилосрдна у из-
бору средстава на лично богаћење поје-
динца. Да би појединци просперирали
измислише се небројено комисија, нових
делегација и читав низ апсурдних ус-
тавова.“

„Сваки трећи Србин у иностранству
стоји у служби политичкој полицији и
живи од тајног денуцирања своје не-
пољне браће... Факт је, да маса монопо-
листичких патриота проводи један безбри-
жан живот и под маском националне
пропаганде пуни своје ђепове.“

„Благодарећи међном оружју чароб-
ног злата приступило се је корупцији и
последњег човека. Данас се о Србима
говори као о обичним објектима, за које
се одређује она или она сума новца.
Достојанство људи сведено је на најни-
жи степен. Светиње народа бачене су
под ноге, а друштво је на путу да по-
стане обична гомила политичких непо-
штељаконица. Поштени људи, који неће
да се влашћу овеке режиму, престав-
љају се својој судбини, глади и пропаст-
и... Свуда се чује негодовање и жаук, а
од најпоштенјих Срба силом се праве
десертари и издајници своје земље.“

„На раније убачено питање: да ли
српско друштво данас може да издржи
критаку здравог разума, може се дати
само један — негативан одговор. Оно је
основано на крајњем неморалу у поли-
тици и на пуној негативности свих култур-
них обзира.“

Ник. М. Стојанковић

(„Народ и олигархија“, 1917. стр. 3.—39.)

СРБИЈА И ЈУГОСЛОВЕНСТВО

„Јер дело: ослобођење великога Срп-
ства није још завршено... Пуно је очви-
да које са севера и запада из поносе
Босне, Срема, Баната, Бачке и Славоније
погледају чудом и туђом попут на-
ших гора и облака...“ онда можемо
сметати да се у потпуном уједињењу
свих Срба и српских земаља, те да
Српство дочека што скорије и тај нај-
стретнији дан уједињења српских земаља

и српскога народа, те да може целокуп-
но Српство одушевљено узвикнути: На-
родна је нисао испуњена. Живела Ве-
лика Србија! Живела Српска Царевина!“

Београдски часопис „Учитель“

(1914. стр. 446. и 845.)

„Између нас на једној и Хрвати и
Словенаца на другој страни није било
готово никакве ближе културне, еконо-
ске и политичке везе.“

„Између нас, Хрвати и Словенаца ни-
је било ближе културно политичке везе
нити ма какве заједнице у акцијама ни-
шега стила.“

Ник. М. Стојанковић

(„Наша будућност“, стр. 24. и 34.)

„Јури једнога краја не интересују се
за прилике другог краја или друге зе-
мље, у којој живи наш народ. Не при-
знају човеку из друге провинције њего-
во Српство и патриотизам.“

Ж. Дачић

(„Зад. наше патрист.“, „Зора“ 1912. стр. 23.)

„Игубивши се у општем нераду и
приватним спекулацијама, наши су пред-
ставници заборавили да припадну Евро-
пи нову југословенску државу. Зато су
се свуда правили најфантасичније ком-
бинације о њеном склопу и облику — све
ва штету Југословена. Што је најгоре
о томе ни сами нисмо појма имали нити
се је дозвољавало третирање питања о
новој државној организацији. Српски ра-
дикали нису налазили за потребно да се
ма шта мисли, гледајући у Хрватској и
Словенској нову Македонију. Ко је год
истакао потребу упознавања савезника и
са основним питањима унутарње орга-
низације Југославине, тај је био исмејан,
презрен и гађан.“

„Југословенски Одбор и српска влада
објављују склоп будуће државе у три-
наест тачака које се, доцније, дижу на
степен политичке догме. Раније највећи
противници сличних појава („Ја Срби-
је објављује на последњој страни“) би-
рократе, надале сад у њој афру и омегу
политичке мудрости и стварају сепара-
тизам Југословена и Срба на питањима
унутарње уређења државе. Почиње
подела Срба на оне који усвајају Крф-
ску декларацију, у целини — прави Ср-
би! — и друге, који издавају своја гле-
дишта у појединим тачкама — Срби дру-
гог степена! Према Лази Марковићу по-
Јонан Скерлић ни има да припадне ка-
тегорији Полу-Југословена зато, што је
био за федерализам, док се само они
проти Југословени који су за центра-
листички систем државне организације!“

„Питања ни једна политичка идеја
није се одвајала на тако несходан не-
ким друштвима и политичким институција,
као што је то случај са идејом Југосло-
венства.“

„И напоменути, с каквим правом тра-
жили нову идеалну државу када смо
неспособни да организујемо и обезбедимо
живот ово неколико живих Срба?“

Ник. М. Стојанковић

(„Народ и олигархија“, 1917. стр. 17., 18., 20. и 21.)

„Какав интерес имају Хрвати, која
без сумње културно више стоје од Ср-
бијанаца, да као потчињени део буду у
србијанској држави и да хабоуршкву ди-
настију камене династијом Карађорђе-
вића?“

„Иако у Босни и Херцеговини ста-
нују чисти Срби разних конфесија, ипак
ове покрајине нису никада историјски
припадале српској држави.“

Др. М. Богдановић, србијански посл. у Берлину,
(„Зора“ рата, Црих 1919. стр. 25. и 26.)

„ОСЛОБОЂЕЊЕ И УЈЕДИЊЕЊЕ“

„Пропаганда нашег ослобођења налази
се данас у рукама спекуланата и пар-
тизана, који ничега светог немају — сем
крајње безобриности у одбрани свога
ђепца. Велика хероји српског народа до-
живели су другу трагедију, да их ре-
презентују питемеји у политици и да се
на рачун лепе српске легенде прави о-
бичан политички тефет.“

Ник. Мил. Стојанковић

(„Народ и олигархија“, стр. 20.)

„Кад ми хоћемо некога да ослободи-
мо, нећемо га питати, да ли он жели да
га ми ослободимо или не, јер смо ми
свесни, да га ослободити морамо.“

Министар Стојан Претић

(На говори у Нар. Скупштини 1913 г.)

„После Куманова и Брезалице доби-
ли смо проширену Србију и данас оче-
кивано ослобођење наше браће. Доша-
ли у нове крајеве ми смо довели и ре-
жим који се најбоље брђи учинио све
друго, само не режим слободе и правде.
Ми смо још огласили за Србе другог
степен и на место наших закона и уста-
ва, на место пуње једнакости створили
смо сепаратички политички принцип и
уредбама. Ова државнација наше бра-

ће треба се сматрати за сва времена
као веома ружан и непродуктиван држав-
ни акт, који нам је само штетно. Оби-
чни жандарми, бивши робјаши и поли-
тички државници долазили су до добрих
положаја, а плачка народа отпочела је
пуном паром. Иначе је у основи задр-
жано старо стање ствари које је било и
под Турцима.“

„Најугледније политичке личности у
Србији, министри и народни посланици,
појурили су доле у нови Елдорато да у
општем грабежу и сами нешто дигну.“

„Зна удес је хтео, да баш они зна-
вни спекуланти закупе чак и велики део
Босана Пола, тога места, за које је ве-
лана наша народна прошлост, традиције
и велика српска епопеја... Но ни неправ-
дични идеалисти не знамо оно што зна-
ју они вешти бермјанци: Косово Поље
вуче огромну ренту самим тим, што би
га доцније држава морала откупити за
подизање народних споменика. Берзан-
ски маклери, знаци, спекуланти са нај-
чувенијим осећајима и воде трговину са
светињама српског народа.“

Ник. Мил. Стојанковић

(„Наша будућност“, стр. 47. и 48.)

СРБИЈА И ЦРНА ГОРА

„Пропаганда политичког уједињавања
Србије и Црне Горе носи карактер о-
бичне династичке борбе и своди се на
нуђење личних концесија оним Црногор-
цима, који се одречу свога краља и при-
пу к нама.“

„На место шприх чисто народних ни-
цијатива, створена је пропаганда алач-
ног и обећавања добрих положаја у новој
држави. У оскудици идеја и величине
духа, бирократија је прибегла маклер-
ској калкулацији са куповином људи не
увиђајући, да само идеје подижу, докле
новац дејствује деструктивно и ствара
највећи раздор између једних и других.“

Ник. Мил. Стојанковић

(„Народ и олигархија“, стр. 19.)

ДИНАСТИЈА

„Династија Карађорђевића никада не
би била дошла на престо Србије, да не
је наша старе помоћи у тадашња
управљача аустријске спољне политике,
граф Голуховског.“

„Нам краљ Петар беше онај, који је,
као услов доласка свога на престо Ср-
бије, тражио да се убије краљ Алексан-
дар, чије је убиство, као што знамо, на
један длачки зверски начин извршено,
како би смрћу последнега Обреновића
династичко питање у Србији за увек би-
ло отклоњено. Краљ Петар као да је
још тада осећао, да својим пријанима и
способношћу не би био у стању сећање
на заслуге династије Обреновића у Ср-
бији да угуши.“

„Једна, нећ сама у себи раједена и
на најнижем степену образованости сто-
јећа династија, која је дала и многе до-
казе нижих карактеристичних особина, са ре-
гентством једног младог, неискусног, не-
знатног и рђаво свјетског престонона-
следника стијала је на врху државе у
најсудбоноснијим данима... Са таквим
системом ових моралних особина требало
је идеал уједињења Југословена да буде
остварен.“

Др. М. Богдановић, срб. посланик у Берлину,
(„Зора“ рата, Црих 1919. стр. 15., 16. и 102.)

ЦРНОГОРСКО ПИТАЊЕ

„Гласа Тјинисе“, лист који на ита-
лијанском језику излази у Југату, у Швај-
царској, доноси у 128. бр. овај изјен
информативан чланак:

Међу питањима која се имају рјешавати на
конференцији Савезничког Сава излази се и
црногорско питање. У чему се састоје црногор-
ско питање? Оно је сасвим просто, ни мало
компликовано. До овог рата Црна Гора била је
потпуно суверена држава. У рат је ушла по-
у праву, на солидарности према братској ју-
Србији. Није је нико никада угрозио, нити
је она уздељавала свој улазак у рат. Руково-
дила су је чисте идеалне мотиви. За вријеме
рата ставила је све на кону. Чак се била и
сама жртвоваола да би спрела остатак србијан-
ске војске, што ни је онемогућило да се поцелину
воје слободу склапају. Тако је и Црна Гору
идејски судбина Београда и Србије.

Као и сви дивергентни држави, Београд и Ср-
бија, Савезници су и Црној Гори дали сасвим
гарантовали да се је реституира. Неутрли
Београд и Србија су реституирали и да своје
некретности награде, а Црна Гора није. На-
против, она је била камијан.

После слома Аустрије, Црну Гору су поже-
ле савезничке трупе и у вријеме да је реститу-
ирају, предали су је на милост и немилост
Србије, која ју је подчинила као освојеном ми-
да. У њеном суверенитету, право и некретно-
сти су савезнички ствар, није се могла ра-
чуна, горе него да је била непријатељска ми-
да. Да би се овај српски чин и бесправан
идејски прикрити, Србија је пресуду мора
вала проту Црној Гори и њеном влада и на-
савезничка је т. за подготвила велику народну
скупштину. Уа скупштина била је алач и на
устао и на законе и на суверенитет Црне
Горе, била је послужила да се фелсификује по-

на црногорског народа и да се прикључе отпачина Црне Горе, учешћем од стране Србаје, а толико и на италијанској од неких Савезника. Побуна црногорског народа протекла је, на крају, у частни војни и малим побудима, које трају од децембра 1918. и никако не престају, као и непрекидни учешћи протести демократских представника Црне Горе у иностранству, владе и парламента, дефиницијом су, да се ова отпачина не сматра као савршени чин — "фотаконили". Поновно је изабало на површину питање да се откупи задано обавеза Савезника о реституцији Црне Горе.

Србија је са своје стране све чинила да се тога не доде и да саван Црну Гору задржи добо. Сада пак, када је међу Савезницима преовладао мишљење, да се питање Црне Горе не може сматрати као савршено и када је влада Велике Британије дала обавезу да се црногорском народу мора дати право да сам одлучи о својој будућности, Србија ради свима дозвољеном и повољним средствима да то изигра. Не могући се отворено одуријети овиме захтеву и одлучи Савезника да црногорски народ одлучи о својој будућности, Србија сада настојава да тиме да амбициозним путем и прикривено осујети да црногорски народ изрази своје слободно своју вољу. Она тражи да мења војне и цивилне власти и даље остане у Црној Гори. Она врло добро зна да се црногорски народ протину на најсвијетлији, па би хтео да то предпримиједи преко својих званичних органа и парламентарних агената у Црној Гори.

Конференција Савезника има да о томе одлучи. Од њеног рјешавања зависи све. Ако србјанске војне и грађанске власти испразне Црну Гору, црногорски народ ће моћи слободно и неспешно да изрази своју вољу. А он од Савезника друго ништа и не тражи.

Вук Раславић

РАЗНО

Шта нас чека од Београда. На постојећем србјанској влади, упућене Великим Силама, коју доносило у данашњем броју, важи читави мишљење како нас је Београд крај и како се спрема да даје са сеља црногорског народа ништа мање него 723 милиона златних франка (не динара) на име штета. Међутим то није све. Многима лево и обавезано благостање које нам Београд сирепа. Коста Стојановић, министар финансија Србије, бравећи увођење пореза на обрт и трговину пред једном делегацијом трговаца и индустријалаца, износи је податке о теретима државним. Према његовом признању, на свако лице у Србији, без обзира на узраст, падало је само државног дана 80 динара, међутим, по његовом признању, у држави Срба, Хрвата и Словенаца свако лице, чак и дјечак који једва, мораће годишње да своје намет државни од 262 динара. Међутим ово је само државни намет, док су општински, дрески и оружани прирези били већи од државних намета и достизали су цифру просјечно 125% од државног намета. Према томе износило је цјелокупан намет на једну особу годишње раније у Србији 185 динара, а у држави СХС — биће најмање 589 динара.

Према црногорском буџету за 1914. сви намети државни (дације, порезе, царини и т. д.) износили су 8. 900,114 пернера. Значи, да је на једну особу у Црној Гори падало годишње само 18 (осамнаест) пернера. Општински, дрески и оружани прирези у њеној земљи у опште није ни било, изузимајући варошких општина. А читав намет варошких општина износио је пред рат 1.500,000 пернера или 1/6 од државних намета. Према онемо надало је свих намета на једну особу 21 пернер годишње. Рекли смо, да је прије рата један србјански грађанин својом терет од 185 динара, а један црногорски само 21 пернер. Сада међутим треба један и други да своје подједнак терет од 589 динара годишње на једну главу.

На овога излази да је нова држава СХС — отеретила србјанске грађане само трипут више него што су они били отеретени пред ратом, док је нас Црногорце отеретила двадесет и осам пута више, него што је то било пред ратом.

Као што се види, на смо Црногорци заостају и у овом често финансијском питању профитирали од "јединства" које нам је сирепао мином А. Радовић, Божовић, Божовић, Пилетић, Радојатски, Ј. Попећ, Ђонковић, Буфа, Крунић, Гатало, Р. Гордић и сва остала бјелосрпјеска фукара.

Заштетила. Зна се, да је већина наших чиновника и официра, која су приликом службе Србије, били приморани силом или крајњом оскудином или преваром положити заклетву краљу Србије. Нама влада тражила је да све те заклетве буду проглашене као ништавно приликом рјешавања нашег питања.

Первери. Иако су се Србија и Црна Гора сјединили "под једнаким условима", како нам то веле из Београда, намени персерија, чија је номинална вриједност већа од динара, одређен је у краљевству СХС — курс 100%, мањи од аустријских круна; тако је један динар раван четири круне, или осам персерија. Ни у овом питању Црногорци вјерно бори за слободу нијесу били наједначени са Србјанцима, него ни са онима, који су нам као аустријски војници

и официри пробијали груди, рушили куће, плаћали кнама и т. д.

Изгор протеста ради овога конажавања и безобразлука према Црној Гори, у Београду су настали неустојљиви и били су обавезани да дају персерија један повољнији курс, свакако много мањи од динара. М. Невелић, директор Подгоричке Банке, већ се нијесенина због овога налази у Београду са 12 милиона персерија. Како нам отуд јављају, персерији још нијесу разлијежени. Министар финансија стално отеже са овим из разлога што питање Црне Горе није рјешено.

Кандидати за Конституанту. Јављају нам из Београда, да су кандидати из Црне Горе за конституанту: Т. Божовић, пош Нојин Поповић, Милан Радојчић, Андрија Радојчић, Ј. Божовић и још неколико умних блага, проналазача и пријатеља фонда Карађорђевића већ од толико година.

Пошто је ова "гомила државна, која срамоти не само Црну Гору него и Српство", како је то прошле године у Паризу рекао војвода Мишић, већа него је број "посланичких кандидата" за Црну Гору, то су они учинили један интересантан споразум између себе. Неки су одређени за Конституанту, други ће бити кандидирани касије за Народну Скупштину, а трећи за Сенат, пошто ће, како се веле, Југославија, или како је неки називаше "Југославија" имати оба дома. Пошто је Сенат установио, која треба да "кочи" рад Народне Скупштине, односно да чува Парламент од наглих скокова, то су "наши" мјеста за Сенат резервисали нашим познатим правницима: Јанку и Ђулаву Савојановића, Андрији Марковићу, затим Милу Матановићу и Тодору Божовићу, јер су сви они познати да спором нисле.

Народна Политика" из Загреб јавља, да Црногорци неће да учествују у изборима да ће за Црну Гору наменевати посланике владе, као што је и раније чинили. То нам није требало ни јављати, јер је довољно да видимо ко су "кандидати", па да л сами то закључимо.

Сердар Јанко. Из Сарајева је сердар Јанко премјештен у Крагујевац, српско Шумадије, за команданта шумадијске дивизије области; дакле добио је не дивизију него мјесто које се даје распоредним попуковима и пуковницима. Пасао му се састоји, да води статистику људи, сносно општина, војску, коња, кола, савира и т. д. Међутим влада из Београда сматра да је то, за познату активност сердара Јанка, мада мјесто. Стога је она на предлог министра за исхрану и обнову, Нисте Јојића, рјешила, да сердар проучи питање како ће се отклонити криза од суперпродукције у шљиварској индустрији, специјално шљивовине, јер је род шљива у Шумадији био ове године напредан и неочекиван, те нема довољно бачева, где би се сијестило. У Шумадији се десно ове године исти случај који је прије неколико година био са вином у Далмацији, и који је задавао толико брине аустријској влади. Сердар се дао одмах посао и телеграфски је тражио да му се ставе "на расположење" специјалисте за ове послове: Јован Ивановић, М. Ковић, сердар Кусован, Милан Радојчић, Милош Ивановић, Густо, Тодор Божовић и "професори" Душан Ђукић и Душан Вуксан. Иако сами читаоци знају, да је сердар у реформирана радикала, иако ћемо у своје вријеме саопштити реферат ове интересантне анкете.

При поласку кроз Београд на путу за Крагујевац сердару Јанку десно се један намер. Отпишао је "да приступи" Краљу Петру. При поласку, Краљ Петар му је изворучио да вази добро дужност и "драге Му Шумадијане". Сердар, познат говорник, увијек готов на најдубавије изјаве олаовости, одговорио је:

"Не мисли, вјеран Ђу ти бит' као Краљина, тако Мишић вестеа не вјо!"

Сјутра дан министар војни изво је сердара и изрекао му на бравољност, јер су, рекао је, имали посланије тога сто кула да увијек "Чика Перу" да је олаовно удоман.

Један наш услијех. Из Београда су много полагали на то да италијански социјалисти буду против Црне Горе престављајући на њено питање као чисто династичко. Најбоље, они су својом пропагандом и лажима били успијели у томе што је много школимо нашој ствари. Међутим већ су неколико мјесца од када су социјалисти почели нијежати своје држање према Црној Гори, јер су се увијерили да је по српједи једно велико начело и слобода једнога народа. 28. октобра "Аванти" главни орган социјалистичке партије, поред ранијих, дошло је један уводни чланак о Црној Гори, најотријежати пријатељски изјави према Црној Гори и категорично тражио њену слободу. Чланак је направно највећу импре-

сију у свим италијанским политичким круговима и био коментарисан не само од све италијанске штампе, него и од стране.

Према онемо данас у Италију нема ни један човек, а камо ли партија против нас. Исти је случај, као што знамо, и са партијана у енглеском парламенту.

СТРАНА ЈАВНОСТ О ЦРНОЈ ГОРИ

Енглеска штампа

Енглески лист "Нашајн Исток" од 2. септембра доноси:

"Изгледа, да не постоји ограничења политички слободне руке" савезничких влада. Југославија је била приморана да тражи Савезничку Комисију да уреди територијални распоред између ње и Арбанаса, и она би једнако добро урадила да затражи да једна друга Комисија уреди једном и за увјек статус Црне Горе. Сигурно није баш пријатно србјанским властима, да циркулирају међу њиховим савезницима, овакви документи као што сада долазе од црногорског Пресбјара. Један од најскоријих докумената доноси сумарно скорања звјерства учињена у Црној Гори, износићи по имену извјешне официре, за које се тврди да су одговорни "за најгрозније и јединствене бруталности", и најбјавијући чита не серије догађаја одомаћених на Балкану. Ове изјаве или морају садржавати неку истину или су потпуно фабрициране. Ако је ово посљедње, онда би југословенска влада добро учинила да се упути за пријатељство Италије, која стално даје учешће организацији, која се зове и ради под именом Црногорског Министарства Спољних Послова, јер они наводи Пресбјара, мисли се, ако се кораци не предузму против њих, да приносе Србији значајно више штете него физичке агресије арбанашких племенита. У сваком случају, ово много омазоважава савезничке државнике, који заговарају очн прими овој врло отвореној равни у њиховом балканском уређењу."

Швајцарска штампа

Женеви лист "Дрво де Пен" у броју 2. доноси два чланка о Црној Гори, од којих један гласи:

"Да не говоримо о скривеној сили пољаца. Али чудимо се правцу који су поседали уле та воља правце, та жеља да миром, основано на поштовању права, тако често и тако јаво истине за пријеме свјетскога рата. Треба ли упоређивати ту вољу, ту жељу, са морским наловима који, познати су толико дјелом, тако високо узрастају, тако негласително нахути ударајући о обалу ништа друго не дају до једног призор њиховог невољног нахукавања? Ја сам себи по некако постављао то питање, а поглавном мислећи, док је сви заборавају, на "србјанску" Црну Гору. Зашто тава неправда? То је због чега се питања ту скоро италијанска кохора, при слушању рапорта комисије, која истинаше тај чудновати случај да "Сан-Жерменски Мир сматра као уговораче државе које су поиниле распадом Аустрије и које су третирале много друштва од Аустрије као да нијесу са њом биле у рату, у истој мјери као она, док друге државе, на пријер Црна Гора, нијесу биле примљиве на Конференцију." Црна Гора се борила за Савезнике. Савезници је зато кажњавали. Они су је сматрали. Могло се очекивати од побједоносног удружења демократских нација нешто друго него оваква подвала.

У времену кад имахше људи, такве срамоте не трајаху се. Без материјалне силе, једино са мужством њихова духа, бјажу хероји Права, витези Идеала, који се никад улазак не признаху. Рат, морализаторски, пурификаторски, и регенераторски — изгледа да је погубно све те људе. Зар нема ниједног од њих да ностали са више ауторитета него што то ја могу то малосио питање: "а Црна Гора?"

"Журнал де Женев" доноси овај чланак у 103. броју:

Почев од 1. јануара 1916. Црна Гора изгубила је своју слободу у борби против својих напачака. Сау своју малу срећу систематски је упростава. Сада се та млада борба да својим стањем. Нема стањеница, која преко подјеле, не мора да се постара да које врло штељиво за своју кулу, а да одједи и ојача на говор поља. У њихово славној кохорани кула не улази ништа друго него људски бачева, који не може неће да брсте; они га кувају док год горча не из њега не нисаје и онда се гране тин покушавају естетички. У једном салу од двадесетак кула, десет породица извјештију пролазују свој напачени живот. Те бједне и нестрпљиве стале које сада тако влада постаје своје гоље. Србија чини све што може али ни то није довољно. Прешла зима и пролеће проузрокује је велико изматљивање породицама Америке, која је довијела свега количине намирница, одијела и лековица. Али та је помоћ обустављена, јер се Америка позукала и рачуна се, да је најмање од новембра на да сада, када ситуација није побољшана, 80.000 људи (Црна Гора има нешто више од 250.000 становника) умре од

глади. Народ чини све што је могуће да се спаса од катастрофе. Сваки најмања кула је обреша, али није само поља народ испрљива, нарочито зупана. Недостаток довода број људи да рад пољима. Стањеница је због дјелом састављено од удовица и сирочади. Нама су обраћања, али ове године неће довијети налада. Ове су изрешаване од првих малих иносата, савезника, која чине појаву за пријеме рата и од којих се не може сирочадицих нусташе. Прешлог лета они су опустошавали окољну Подгоричу; ове године довијемо бједу на једном паролу. То је ситуација у Црној Гори. То су изгледи на будућност те земље и њено жетво. Шта више узрок је заустављен. Црна Гора подноси данас случај којег се не може није разна.

Француска штампа

"Ваг", лист социјалистички који излази у Паризу, дошло је, у својом броју од 19. августа, на уводном мјесту чланак под насловом "Разбојници". Чланак чланка је директор листа, чувени публициста г. Шјер Бризон, француски народни посланик.

У чланку се каже: "Свако говори у Француској, у Енглеској о великом рату западног капитала против Русије. Али нико не говори о разбојничкој Србијанца — тајех јагдама из 1914., који су били повод рата." Затим саопштава у изводу рапорт командира Иванца, потпоручника Божа и земљорадника М. Булаковића о очиници и звјерствима које су Србјанци починили у Рованима. Завршава оном тешком ситуацијом: "И рећи јом да смо тобог ради војнои ових србјанских разбојника узали у рат. 1914. Рат, у којему је било 12 милиона мртвих." У слободоумним круговима француским чланак је изазвао читаву сензацију и отвара очи онима који јом не виде какву опасност представља западничка Србија. Савјест се револтира пред грозотана које Србјанци чине у Црној Гори, а на које их тога бијес и корупција њиховогрвале династије и њених саучесника.

"Трибин Парламентер" публиковала је 7. јуна чланак сенатора Корнеа, члана комисије за слобдне послове у Сенату, који жагоше србјанског варварства, издајничку нејолајну политику и представља је као опасну за Балкан и за општи свјетски мир. Неки ластарели француски професор покушава је да брани Србију од те осуде, али одмах на тога лист, "Уинон Латин" утврдио је да тај професор, г. Оман, већ има познату београдску вилу за пронагаду у корист Карађорђевићеве Србије и за пламирање зајма. Знамо већ како су рентабилне те улоге. Чланак сенатора Корнеа важан је и као појава, јер показује да честити елементи надику изнад свега добро народа. Г. Корне представља овом мишљењем народа и струју у Француској, која се стара не да пласираше капитал и добијаше концесија већ о томе да се зацари мир и слога на Балкану и у Европи.

"Економист Слав", орган за економско објављивање словенских држава, који излази у Паризу, преставио је чланак г. Министра Шока о економској и политичкој ситуацији Црне Горе.

"Ревн Дипломатик" у бр. од 81. наја и "Ревн Интернационал" у свесни од јуна т. г. довијали су сипатије чланке у корист Црне Горе. Цитирајући изјаву г. д-ра Шока, која је изшла у "Тан" од 19. наја т. г., лист завршава:

"У прошлости је Француска, поред Русије, била увјек искрени пријатељ Црне Горе. Треба се надати да модерна и републиканска Француска, вјерна својим обавезама и традицијам, неће ни по коју цијену дозволити да се на такав атак направи за неприкосновеност права Црне Горе.

Ако прелестило историју, видјеће се, да су, не само историја свију мизала, него такође и најизматљивији људи Европе посветили Црној Гори најславније страннице. Велики Гледстон нар није рекао: "Независност Црне Горе и њени херојски подвизи прелазиле оне који су починили хероји Термизија и Маратона." Синови Црне Горе, као и њихови званични представници вријешли су земље и море и добои у Француску да ту ваљу, у даљина изматљивања, своју другу отаџбину. Француска то не смине игнорисати. То је њен дуг чести. Она сачињава најдрагоцјенији камен њене величине и њеног престоја у свијету. Француска је у цијелом свијету позната као покровитељница малих држава. Она неће никад напустити свој свети идеал, који ју је начинио великом и који је погла оно не окупили у рату толико малих народа. Њен славни државни поглавар Помпале, нар лично не писане 24. новембра 1914. "Француска није забораваила јединство којим је Црна Гора встала. Она има патље народа црногорског." Црна Гора чека е увијерени своју реституцију и своју славу. Нама миља неће заборававати оне који су били партизани побједне. Један поглед на прошлост ће увијерети, да само под тим условом може бити лијева и трајна та побједна."

— „Нинион Латин“ од 26. августа т. г. дошло је ову билећку:

„Дјеста италијанских посланика, прије него што су посланици отишли на одмор, потписали су једну резолуцију тражећи регорацију Црне Горе напучене србијанским империјализмом. У енглеском парламенту група Лорда Сиденхана то је исто учинио. Када ће се Француски Парламент рјешити да са своје стране тражи уништење гнусне србијанске тираније која се врши над нашоим браћом Црногорцима?“

Београдским је скоро истрјеро из Црне Горе некиле свједоци, који су били чланови Америкашког Црног Крста. Војнотри резолуције у корист мучених Црногораца, то је веома добро, али би још боље било да се већ једном конституише једна међународна јавна мисао. Јако је важно, која би, бринући се о равнотежи, пошто казни пренео бандите бољшевицима, позвала на поштовање људских закона би једног београдина убице и мучитеље.“

„Шаравари“ (Париз 29. августа) публиковао је чланак о зајерствима Србије у Црној Гори. У осталом у чему се каже:

„Вјеродостојни свједоци, доставили су нам неколико пријатности, захваљујући којима Србијанци претендују да и сами прикупе срце црногорског становништва.“

У једном селу 45 кућа било је запалено и 420 жена и дјеце одведено.

Људи, који су покушали да их бране, били су мучени. Двојица између ових предају су се на вјеру Србијанцима, а они су их вјешали 4 пута у 24 сата.

Жене су мучили вјешањем и напад ватре да би их принудили да отворе пребивалишта усташа.

У другом мјесту, жена једног поручника, која није хтјела казати гаје јој се муж налази, била је страшно тучена и на крају истригнута јој је једна уснавица гвозденим, без сумње да би убрали исказе.

Србијанци су измислили један начин мучења, који би истиснуо Мирбоа: они су пили женским у сунше мачке, затим су ове животне тукли док не побјесне од болова, и тако су киднале на ове једне женске гризући их и грebuћи.

Велики Прехејдних Високо може бити горд начином којим је бранио мале народе, драге његовом неутојеном филантропском срцу.

Вјест једне агенције, коју су више листова репродуковали, тврдише да је Отпразник Послова Црне Горе напустио Француску и да су посланици немалог акредитовани под црногорске владе били опозвани и додијелена им друга мјеста; једном рјечју да је Црна Гора престала легално егзистирати.

У стању смо тврдити, да је та вјест неистинита; посланство је још увијек у Пењу и посланици нијесу добили никакво ново одређење. Камиша, којој је циљ да угуши глас потлачених, наставаља се.

И то је све!“

„Нинион Латин“ (Париз, од 26. августа) дошло је на једном мјесту чланак „Живјела Црна Гора“, из пера доктора права Жоржа Дебона, адвоката при париском апелационом суду и директора листа „Динионас Пибла“, из кога видимо ове ставове:

„Јавни Црногорци! Сиромашни људи за које је рат био нарочито страдан, и који чак не добијају ни нешто слично сажаљењу! Ал! Малени народи! Жртвујте се за моћно силе! Кога ће се? Врните самоубиство!... Вама награда? Уреде. Испијања. Себичност.“

Ратовао смо да би смо омогућили народима да сами собом располажу.

Ето због тога Црногорци немају право имати своју отаџбину и да љубе своју заставу!

Успоставља Црне Горе — исто тако као Белгије и Србије — сачињавање једног од услова мира. Послеје примирја, Кеј д'Орсеј и Елизе потписали су црногорској влади, да су територију Црне Горе окупирали француске трупе и да изврше наређења осигуравају поштовање уставних власти установљених институција и слободе.

Завста, чим су Аустријанци отпозвали, окупирали је извршена од стране србијанских трупа, пражене бајлама и лачкама и порасталих комитаџија. Отуда и поштовање закона и слободне воље, црногорске независности; ханшине и убиства родољуба; лачкама, силовања, нападених и мучења. Затим један велики блеф: Савезишћу у Подгорици једне „Велике Скупштине“ — у осталом потпуно неважне у Уставу Црне Горе. Декрет савезишћу прогласио од три особе без навода, од којих двојица бијаху србијански чиновници. Једна сједница која је трајала неколико сати. Са граватама и бомбама у руци комитаџије захтајевали гласање једне го-

тове резолуције доносене из Србије: абдицање старог краља Николе. Један директориум је марширао да ликвидира послове земље. Директориум од 5 чланова: три бивша осуђеника на тачицу због учешћа у завјери србијанској против краља Николе; једног неписменог и једног младог студента са београдског универзитета, који ниједног писма није познато. Ликвидација се састоји у предаји крупне црногорске Црнцу Александру, Регенту Србије: укук краља Николе прила без стаља криву свога дјела. Црногорци не успијају те званичне комедије. Они хоће да буду господари код своје куће. То је њихово право! А ми им то право оспоравамо. Кућуће час кад ће народи, господари своје среће, моћи знати осигурати да се потпуно поштује њихово право да сами собом слободно располажу. Наши управљачи нас заборавају. Народ француски нас неће забораваити. Будите стрљива! Задржите наду!“

Италијанска штампа

„Пополо Романо“ од 17. августа доноси ове интересантне свједочења:

Прије мјесец дана листови су објавили како је београдска влада одобрила министарству финансија предлог од једнастот милиона за исплату пензионата плата државним чиновницима у Црној Гори. На основу овога министарство финансија издало је налог главном државном рачуноводству за Црну Гору, које је са сједиштем у Подгорици, да прибави потребне податке. Одједном сада читамо у југословенским листовима да је министарство финансија у Београду издало друго наређење, по коме се објављује да се ликвидација изосталих плата црногорских чиновника не може извршити све док се у опште не ријеша питање о црногорским чиновницима.

Само, ко не познате ближе тандем црногорске политике према Црној Гори, не би ово издало и оно би ишло без коментара. Али ми, који још од новембра 1918. г. од окупирање Црне Горе од стране Србије, пратили смо ситуацију ове несрећне државе и империјалистичке најверје Србије, у овој најави видимо отворену намерију србијанске владе да отргне црногорским чиновницима све оно што би им могло припасти спату за отпор против ове државе са Србијом у везиштују се главу. Особа, добри информирања, која је сада дошла из Подгорице (преко Београда) тврди да је чиновницима изнато одговор уређено и да су Србијанци већ толико пута обећали исплату пензионата, али ово обећање нијесу још остварили. Није га остварили, јер београдска влада види добро да је досад без никакве користи потрошила четрнајест милиона за пропаганду у Црној Гори, гдје није никад нашла нити ће наћи плодан терен за своју империјалистичку тенденцију. Шта више, увијерла се да Црногорци тим истим златом које Србија троши тамо, набављају оружје и муницију, које употребљавају противу својих угњетача.

„Пополо Романо“ у броју 149. доноси ову чланак:

И Црна Гора не престаје да стању стражарити вјесте о стању и приликама које владају у тој невољној земљи, коју су Савезишћу тако бездушно протачали империјалистички противници Србије. Та вјест доноси путање и нијеобичајне и чисте најбољашце на те земље, које се налазе највећим опасностима и стражарити тегобама како да спасу годе живете од грозног терора који је изведен у Црној Гори. Према тим вјестима, сукоби србијанске регуларне војске и најбољаша т. г. пошта са побуњеним Црногорцима непрекидно трају. Од стране окупаторске Србије сви се чини да се Црна Гора али расла и истреба или да се подчини савишћу империјалистичкој србијанској.

Над црногорским народом врши се највећи притисак и не прела се ни од најгрознијих злочина. Она која долази из Црне Горе нијају долазила рјечју да ошину сва војска која се врше над народом у Црној Гори, као и да забраје сва поштина извршени окупаторски власти и њихови агенти, распуштени по цијелој Црној Гори. Сви они, који не задржавају за окупаторске власти и који су остали вјерни својим вјековним традицијама, стављени су изван закона и са нама се чини што год се може. Нема судбина постигла је и поредне своју ошину која су се али одметнули на шумама или су у иностранству. Од тих зајерстава нијесу поштеђени ни стари, жене и дјеца. Никоме куће неће се су, нити им уништена и породице су поштеђене на улици или интерниране. Остале без никаквих средстава, оне су уништене или на милостињу или да савладају од глади.

Сви угњетени људи у Црној Гори, која нијесу за окупаторске власти, а њихов број је протеклиј, али су затворени или су потпуно рава у далеке крајеве, изван Црне Горе. На њих се строго гледа и са нама се оштру поступају. У свој Црној Гори влада велика бијела. Окупирају се у савезу. Урне неустоје, а исто тако и друге намирнице и животне потребе. На излазе дјете, жена и старица налазе се у најбољашћу стању и без никаквог помага. Умуд се вапије за помоћ, али не ни од кула неми. Окупаторске власти слабо се брину за црногорски народ и остављају га да пропада, а пошто са стране не долазила се. Очигледно је, да се систематски ради на томе да се народ у Црној Гори уништи али расла. Тако

биједно стање најчаче је разним болестима и помор је врло велик.

Какава је велика бијела у Црној Гори, најбоље се види по томе што и могућаје становништво у свому оскудијама и што нема пута и начина да се поможе. Оне што протаче окупаторским наму и огњу, то ће бити осушено на сирт од глади и бијеле. То пратилаје чак и београдска штампа.

Оскудица у животним намирницама и радношћу окупаторских власти прена биједи црногорског становништва протрчавала је бесмислову скупшћу тако, да чак ни изјавија две становништва није у стању да се снабдије и исхрави.

Такво очигледно стање води очигледној пронасти и истребању црногорског народа и црногорској Црној Гори. Ако се томе алу што прате не учини крај, Црна Гора ће за врло кратко врхове бити претворена у пустош и гробље.

Потрба једне међународне комисије за Црну Гору очигледна је. Ако је било разлика да се Црна Гора уништи као засебна и независна држава, што је неопознато и неоправдано, свакако се не може дозволити да се и народ у њу уништи и искористи. Једна међународна комисија, одређена да испита очигледне прилике у Црној Гори, томе би своју учинила крај, притиском у њеном биједном народу, коме је потребна хитна и неопознато помоћ. Без те помоћи он је осушен на очигледну сирт.

Под насловом „Србија у Црној Гори“ а под насловом „Фалсификовање народне воље“, италијански лист „Темпо“ у броју 95. доноси ову изјавишту, из Котора:

„Прилике у Црној Гори нијесу да крећу на боље, али све горе. На Србије се, преко њихових агента разијашћених по Црној Гори, свира да се Црна Гора савишћу подчини Србији и постане њен саставни дио овако исто као Стара Србија и Македонија.“

Над црногорским народом врше се највећи притисак и најгрозније извршава да прена србијанску управу и да се одрже од својих суверенитетских права. Србијанске окупаторске власти, војне и цивилне, врше у томе циљу највећи терор над црногорским народом, који се налази у крајњој биједи, измучен гладу и сиромашћу.

Велику биједу црногорског народа и стражарити оскудицу у којој се налази, — јер је Црна Гора остала без никакве хране, а народ без средстава, — србијанске окупаторске власти и де сада су покушавале да искористе у политичке сврхе придобијањем народа. Посељеници дана на свој страни у Црној Гори вјерла се да се то систематски провози. Помолу хране и других животних намирница народ се уцјемељује. Ниса да бира или да умре гладу или да се измири са окупаторском управом и да је приима. Обећавају се да не остају вјерни. На тај начин окупаторске власти измашљају од биједног народа заклетво на вјерност србијанској династији Карађорђевића и наводе приажењем окупаторској Србији. У потпуно пријеме само се на томе ради у цијелој Црној Гори и разна приажења обећања се нуде и ошми Црногорцима шта се се одметнули по изјавишћу.

Ошми је увијерме да се ошми најбољашћу трпим србијанске окупаторске власти у Црној Гори, како да послужа да фалсификују народног располочења. На крају тада, објави Конференцију Мира како се црногорском народу не би одметнуло да се одлучи о неопознатој изјави о својој будућности. С тим у вези из Србије је потпуно изван и архаична и, Котору и хтјело би се да се учине на конституирање црногорског народа. Очигледно је, да се не упуштају на Парла ради на томе, кад се не може да избјеже народно гласање, да се вето изврши над србијанским властима и овако како оне то желе. Разумије се, да ту од правог конституирања црногорског народа не може бити ни рјечи и да је прав услов да се доде до слободне воље народа да србијанске трупе и власти истрпачу Црну Гору.“

Чега се Александар боји

„Београдски Дневник“ у бр. 50. доноси је чланак „Борбе престолонаследника“, у коме доноси податке како регент Александар ставља услове кад коће да образује владу. Он поставља оваква питања:

„Можете ли ви јамчити, да ће већина у Уставотворној Скупштини бити монархистичка?“

Шта бисте ви чинили ако би већина у Уставотворној Скупштини била антимонархистичка?“

Хоћете ли ви признати, да се републикански покрет слободно шири у Србији и у њеним крајевима?“

Демократи су изјавили:

„Да се они налају, да ће већина у Конституанти бити монархистичка, али да не могу у томе погледу дати никакву јамство.“

да би се пред одлуком Конституанте у сваком случају требало покорити:

да је немогуће предузимати насилне мјере против републиканског покрета у Србији.

Радикали, који су тада били у опозицији, ставили су до знања:

да би они могли дати гаранције за стварање једне монархистичке већине у Конституанти;

да би они били готови, да Конституанту растуре, ако би већина била републиканска;

да су они, ако им се да власт, потпуно да силно угуше републиканске агитације.

Иначе, ако би остали у опозицији, радикали су изјавили, да би и сами били приућени, да оду у републиканце, и да би цијела „Парламентарна Заједница“ у Конституанти гласала за републику, ијутим, изјавили су радикали даће, ако би се „Парламентарна Заједница“ дошла на владу, има изгледа, да би у томе случају за монархију гласали и Народни Клуб и Коршћена странка.“

И Александар је радикалима, вели овај лист, дао владу. Доцијије су се демократи предомислили, пристали на услове и подијелили власт са радикалима.

„Нови Савјет“ приућује:

„Непокидно одлагање избора за конституанту најбоље одaje жељу југословенске буржоазије да што дуже остане на влади без контроле народа. Изборни закон, који ће доијети данашње монархије и савремено „Народно Представништво“, даје у изобиљу могућности да се воља народа у сваком случају изигра. Изборни закон даје на пример регенту право, да конституанту и не сазове, ако му се њен састав не свиђа, и да је распусти у свако доба, кад год му је воља! И ту реакционарну одредбу бранили су, против републиканца, сависти лакејским жаром и Стојан Протић и демократи Прибићевић.“

На све ово „Знање“ у 21. бр. додаје:

„Александар позиваје и себи грађанске странке и поставља на владу ову странку, која му може обећати, да ће Уставотворна Скупштина бити монархистички располочења.“

Колико лоповлука и спекулације у том поступку!

Некада, док српска династија није била на корину у цијелој Југославији, обећавало се народу снага и снага, понајвише то, да ће се цијовити воља народа. Дана, кад је српска династија на корину, не само да се пријестолонаследник не жели покорити вољи народа, него се он боји, да дође и до маршажа те народне воље и тражи странку, која ће створити монархистичку Уставотворну Скупштину и која ће бити у стању угушити републикански покрет у Југославији.

То је ето постало на обећања о вољи и жељама народа.

Но господин Александар није човек, који би поштовао вољу народа, него он хоће да диктира народу, да му се на и силом наметне на господара, а крај заправо и није никакав дефинитивни аладар Југославије, него о том има тек да одлучи Уставотворна Скупштина.

Династија дакле хоће, да легални избор учине и да свој наследник и монархички поступак прогласи — уставом.

И уза све то насилје и спекулацију, не свира се престолонаследник путовати по Југославији и фразирати о љубави према народу и народној вољи.

Он је исто тако превртљив као и буржоаске странке, које он позива, да му сви недостојни средства створе монархистичку већину у Уставотворној скупштини да силом загуже републикански покрет у Југославији.

Док на једној страни хоће да приаже, како његовим настуном настају у нашој народу нови дана, ново, демократско доба, на другој страни ради исто овако корупираво, ниско и насилно, како је радата Аустрија, кад јој се нијесу допази саборски избори и кад је заступнике послала кући, или есенуално у затвор, ако се нијесу покорили.

У фразима хоће Александар да буде узор краља демократије и у чинија је исто, што и сви досадашњи аустријски краљеви — десвота, славољезици и насилници.

Ове невољошћиве над југославенским народом преназе понало већ све границе, и ни не вјерујемо, да се југословенски протестаријат веће угледају у сатира и уништи са господином Александром оно што је овај учинио са својим спекулативним гостом: отјерати га из своје куће.“

Допис из Добра

— Језовит изјавишта једног југословенског социјалисте. —

ДЕБАР, септембра 1920.

Не знам, да ли сте добро обавијештени о нападу Арнаута на србијанску војску, по нама сумње да је то све насло србијанске владе у Београду. На двадесет дана прије тога напада, Србија је прена својих појереника, дијелила Арнаутима велике количине науха и муниције, као и оно пред нападом на Валуво.

Кад нас Арнаут нападне, ја сам био у Пинкотици. Од три батаљона вјешадије остало је свга око 50 војника; сви остали

изгубио или били заробљени. У суботу увече чули смо говоре на Шумбату, у којима су и вјештачи и артиљеријери са два тона били већ заробљени. Заробљени је ту читав батаљон са командантом. Пред самим овим напад одметнуо се био од Србијанаца вођа арнаутски Дина Опа, коме је Србија дала чин капетана и који је под собом имао 1000 „новјереника“, које су Србијанци наоружали и добро новцем плаћали. Сада су исти те новјереници окренули те пушке на нас, убијали наше војнике и скидали их до голе коже. Тако је изгинуло много Југословена, на чему хвала „најни Србији!“

И на другој страни бијаше рђаво. При тамошњем нападу наступила је у наших окретах паника, јер су Арнаути пуцали са овијих страна и из својих кућа. Када је артиљеријски мајор Радосављевић видио године Арнаута и команданта батаљона уништио, да ли ће их тући из топова, добио је одговор: „Не знам, Бога ми, да ли су то наши Арнаути!“ У томе су ти Арнаути околјавали и заробљавали вод за водом, чету за четом. У помоћ је био позван батаљон вардарског пука са два топа. Када је артиљеријска муниција највише требала, стиже бојна комора од 7 маци, по мјесто метала калибра 65 м. и капетан нагазирер у Добру послао је метке калибра 75 м. Та се комора морала, разумије се, одмах вратити за Дебар, по и она успут паде шака Арнаутима.

Око 6 сати мораво и ми бјегати из Пинкочеје, тако, да све остависмо Арнаутима. Кад стигосмо у Маврово, новоскопски србијански официр Павле Волкович, некакав црногорски отпадник, права животиња у мундиру, којима наша војска изобилује, зверски је тукао и поганим гласно војник, да би њиховом „кривичом“ покrio своју сопствену неспособност. Тај неинесмени и потпуно неспособни тип је часник (официр) „побједоносне војске Петра Карађорђевића!“

У Добру чусмо, да је србијански „новјереник“ Есадовић Ђермиле сазнао на потом заклао једну девојку. Тај Ђермиле је у србијанској војсци мајор! Ето, такве разбојничко има биједна Југославија на часнике, такве зликовце мора да плаћа јадни наш народ, јер то тражи мудрост биоградских политичара.

Но сада је србијанска војска „ослободила“ Пинкочеју. И с ову и с ову страну Дрина сва су села запаљена. Слика је јуновита. Мушког становништва нема, жене и дјеца изјурев су из кућа, које су одмах и запаљене. Око агарништа пољаче се сјене од живих створова, голе, босе, гладне и озебле... Пљачка је извршена у највећем степену, и то на рачун официра. „Храбри“ мушени шаљу женама својим у Скопље, Ниш, Београд, Ваљеву и т. д. чак и тајшире и корпе арнаутске, што су јуначки „заробили“. Војник не смије узети ништа. Ако се у њега нађе на и најмања кривина, коју је нашао успут, да би брисао њене своје покузо, он би био бијен до крви, јер је „пљачкао“. По цијелом срезу жандарми отимају од становништва све, говорећи да је то у корист војне интендантуре. Но тиме се користи једино начелник, ађутант, — начелниковица, ађутантовница и т. д. Ствари одаде иду на поклон и „високим“ личностима у Београд.

А Србијанци су у своје вријеме због пљачке по Србији називали Бујаре најгорим зликовцима на свијету!... Коже мој, како ли се брзо времена мијењају!

Друг — официр
(по невали)

КЊИЖЕВНОСТ

Прије кратког времена изашла је из штампе, на француском и руском језику, књига од књаз Волковског под насловом „Историска истина и украинифилска пропаганда“, издаше Дата Е. Арман, Рим. Књаз Волковски, стојећи пред заблудима, хотимичним и хетотичним, западног савезничког савјета, хтио је да у свом дјелу докаже, да руски народ није варварски, врти над главом степска звијер, који би пријетно западу, цивилизацији, култури и науци. Књаз Волковски, видјећи тренутно ослабљење свог непријатеља Дома као и неке тенденциозне пропаганде у том Дому, доказује, и то на бази документа, да нема украинског или руског народа као нације, него да су то Мало Руси, Руски народ, један исти и нераздијелан, обухвата три имена: Велико-Руси, Мало Руси и Бјело-Руси. Што се тиче ријечи „Украјина“, Руси тим именом називају све крајеве свог великог простора, који се налазе поред границе неке друге државе.

Име „Украјина“ или „Рутенија“ почиње се, нарочито, спомињати послје 48.

године прошлог вијека. То је била нарочита и злонамерна политика ђермилске расе, чиме је хтијела да створи неку нову нацију између себе и Русије, те да би се бе бацила, колико толико, у закљон, а Русију ослабила. Књаз Волковски доказује, да прије татарске најезде, баш Кијено бјеше пријестовица тадашње руске државе. Пред најездом Татара, центар прелазни из Кијена у Москву, одакле Руси воде очајну борбу са Татарима. Ко зна да у олим данима цар Душан, велики син са мале подгоричке Рибнице није тежио да освоји Цариград само зато да и прибјегао Русији у помоћ...

Далје књаз Волковски затвара уста, и то све документима, мало-руском одреду г. графу М. Тисцкјенићу „предсједнику украјинске делегације“, пред чиме исти „предсједник“ остаје нијан, наглајући са велике висине у највише дубине гдје се само налази новач и обман...

Далје се у књизи опширно третирају историски као и национални односи Русије и Пољске и на послетку се књаз обраћа Пољској ријечима: „желни искрено нашој браћи Пољацима један срећан живот, али у њиховим границама националности...“ Ви се користите, вели књаз Пољацима, часом нашег нечуженог мучења и хоћете да распарчате народ који је мало час а за вријеме једне године, нашо поточица своје крви нашу земљу бранећи је, заједно са нама, од нашег природног непријатеља... Ваша је грешка обман, ви је чините са свим хогично, чувајте се да та грешка не поставе за вас један сартни грижак...“ (стр. 103—4.) Далје, говорећи о Пољској, доказује да, први три ма похјелама Пољске (1772, 1793, и 1795.), Русији није припао највише парче пољске територије, већ је само Русија повратила своје земље које јој је Пољска отела у часу када се је Русија борила са Татарима. Русији, тек доцније на бечком конгресу, припао један мали дио пољске територије, која јој се оним пута даје. Понова створити Пољску, долаје књаз Волковски, до граница 1772. г. како то Пољаци хоће, значило би исто што и створити понова Аустрију и дати јој Венецију и Милано“ (види објашњење теме бр. 1).

Пред савезничким радом били се разуми књаз Волковски и он се обраћа савезничкој конференцији ријечима: „нашавамо ове родове у часу када ми у Сав-Рому дијелите Русију. Разумијте нас, то је тешко. Руски народ дво је два мезина „људски“ жртва да би нам осигурао потребне динје године на војничко-спремаче и оп један пут више платио нас од пропасти...“ Ви сте нас дакле окупичили да смо вас издали... (стр. 197—8.) Ви сте са лисине гледали руске офицере, мученике револуције, изрешетане њемачким куртумима... Ви не плашите од њемачког ренесанса и ни баш нас гоните у њене руке... Подијелите Русију, распарчајте њен народ, ми ћемо се поново ујединити (стр. 198—9.) Дијело! Подијелите Русију, али се сјетите да наше одлуке за нас не вриједо баш ништа. Средом, ви нас нијесте пољивали на нашу конференцију и, поставили једног дава моћни, ми ћемо онда бити слободни да ријешимо нашу судбину по нашој вољи... Ко зна да ви нећете врло брзо оплакати што сте нанали на интегритет Русије као и на јединство њеног народа (стр. 200.). Одредите се од тога, корије је дубок и сважан, ви нећете у том успјети (стр. 105.). Стабио руског народа расте и повећава се од прије хиљаду година, жите тог стабла јесу словенска племена која дођоше и настанише се у наше равнице у времену прије доласка Рурикова (стр. 104.). Ми смо били први који смо сдржали испријатељску силу и поставили базу нашој побједи...“ (стр. 198.)

Необитно, Русија је била искрени савезник запада и, збиља, у практичном животу, ако човек хоће да има некак за непријатеља, нека му прво буде искрени пријатељ и већ самим тим ствара себи непријатеља, јер се искрениост данас не разумије, из урока што је то вјечити савјетник истине. Не само испријатељ Русије, него и савезници, више мање, мислили су и још се надају, да Русија пропада. Русија је спасла, појданут и више, скоро сваку нацију у Европи, од друге. Затим је спасла Европу од чудновате коринарске појаве, чији су осјећаји били француски, али крп италијански. Навољетку овог пута свасе пажњу куглу велике организације Вилхелм II. Зар може наикон да пронађе овај народ коме је кроз уста Достоевског досуђено, да он и нико други, мора дати „нову и до сада нечувену ријеч.“ Мора се, дакле, рачунати са фактором духовног живота вриједности. Без те видије чинишине какве би онда било раз-

лике с погледом на вјечност, између пријатељства једног човека и са престанком племена једне запаљене савјете! Накава! Не, руски народ не пропада, јер без њега не би било живота наступило би апсолутно право погла и владање неке чарсто империјалистички организације силе. Кроз руски народ само, и са њим, може бити будућег живота и благостања; то већ иде и богати и сиромашни, и сати и гладни, голи и обучени.

Што се тиче болшевизма, књаз Волковски кратко о њему, у свом дјелу, говори, али га ипак гледа кроз дебеле прве наочаре и тако му се са оне стране њих отвара прва долина, пуна прака, зла и неправде и у тој се сјаси кула руског царства. Вријеме брзо корача, на да Христос полагано вјаше, и онда ћемо видјети гдје је истина а ту мора бити и побједа. Тешко се човек растаља са прошлосту, јер се садашњост увјек ослања на прошлост, али исто тако и будућност зависи од садашњости; зато се треба борити у садашњости за будућност а не да прошлост. Наравно, ако руска револуција нема на уму заједничко добро што је симбол правичности као и моралне врлине која увјек лонтује право другог и даје сваком оно што му се у друштву дугује, онда ће она и сама по себи избјигнути, јер идеал сваке државе мора бити у том да се са њом лијено управља.

Употријебљена средства да би човек до тог дошао, варирају, не да се сумњати, према традицији, темпераменту и култури једног народа.

У сваком случају слатко је разумјерење код народне нећине и оно је увјек нова снага која даје моћ оку човјечијем да види гдје је била слабост и заблуда, јер само кроз око, али које види, силази у душу свијетлост која даје емоцију и идеју која је, сама по себи, јача од сваке силе.

Рекосмо, да је књаз Волковски говорно опширно о садашњим и минувшим мукама и борби свог народа; постоји једна мала стручица земље у оквиру словенских народа, сва изрешетана неспрегљеним стјенама, чији се врхови, како отпор слободе Јужних Словена, пружају чак до почетне борбе руског народа. Ова стручица земље, на које сав вјер само људске кости, пало, не да своје живо богатство, већ за част, јеру у слободу човјека, његове културе, цивилизације и науке, бјеше увјек „једини вјерни пријатељ Русије“, и онда дошло нама себи да, лично са наше стране, учинимо наду замијеру књазу Волковском што не спомену, макар са дије ријечи, садашње наше муке и напоре које су нам наметнуте скоро италијанским путем као и Русији. Ми смо два живота увјек нераздијелени увјек у савјетима и онда и у ријечи ме треба растаљати на два дијеломента: муче, искренисти и врлина.

По ми се надамо, да ће то књаз Волковски утињити у свом наредном дјелу које ћемо имати, можда, врло брзо пред собом. Дјело књаз Волковског најважније је приједности а нарочито то оне који много говоре о Русији а о њој немају појма. Ми га искрено и нарочито препоручујемо свим нашим интелектуалцима, као и нашим официрима који, колико толико, владују руским или француским језиком. Цијена је књиге 8 лира, а може се набавити и преко администрације овог листа.

III.

РАСМАТРАЊА

Црногорски љаци у Београду. Црногорски љаци у Београду изаслали су нарочите изасланике код србијанског министра просвјете Пребићевића, да би му изложили очајно материјално стање у коме се налазе сви црногорски љаци, који се школују у Србији. Послије толиких молба, министар се напослетку сложио, да их прими. Према казивању очевидаца, који се ту био задекао кад их је министар примио, љаци су изгледали веома бијели. Одијело које су имали на себи, то није било одијело, него ираве прње. Обућа им је била још у горем стању. Лице им је изгледало бијело, паћеничко — скоро туберкулозно. Разговор је био између њих и бившег Тисцког министра веома кратак:

Ђаци: Зашто да се над црногорским љацима чини злостуж? Ми не узимамо никакве потворе, ни уопште какве помоћи да нам се олакша у овим тешким материјалним приликама наше школовања! Док се са нама овако неправично поступа, дотле се љацима из других крајева дају знатне материјалне помоћи и шаљу се чак у иностранство на школовање одржавано трошак! Паликућки министар, сав зајевушен од дугуине, умикује још: „Ја ћу наредити да се сви црногорски љаци утрпају у жељез-

ничке савјетске вагоне и да нас све прохерају за вазу Црну Гору! Напоље!“ Овако је подмикуо несрећној дјели од Црне Горе ова мађарска потражња. Тешко сваком оном ко се непаљива даје у руке! Дога ће вријеме, кад ће се и црногорски љаци моћи мало другачије по-разговарати са биоградским злућавина.

САОПШТЕЊА

КРВАВА КЊИГА

Краљевска Влада издала је на француском језику књигу о злочинствима Србијанаца у Црној Гори. У њој су наложени злочини само у једном дијелу Црне Горе, ишто Влада није била у могућности да прикупи документа о злочинима почињеним у цијелој земљи, због чега је и тражила од Великих Сила да се одреди интернационална комисија, која би имала испитати у Црној Гори све злочине и материјалне штете. Књига носи наслов „Документа о злочинима Србијанаца у Црној Гори“, али у ствари то је крвава књига, која најбоље доказује средства којима се службена Србија служи да у Црној Гори уништи сваку манифестацију за слободом и сваки протест против одржаног злочина извршеног на њој.

У другом дијелу ове књиге штампани су рапорти појединих хуманитарних савезничких мисија у Црној Гори и рапорат г. Едуарда Арнолда, делегата америчке амбасде у Риму о стању у Црној Гори. И ови рапорти потврђују сав ужас и терор који влада у Црној Гори.

Ова мста документа издала је такође у заслојној књизи „Одбор црногорских избјеглица“ на српском, француском, италијанском, енглеском и њемачком језику и биће растурена у преко 22 хиљаде примјера на цијелом свијету како би и шире кругове упознао са злочинима који се врше над мученичким народом у Црној Гори.

Издања „Одбора Црногорских Избјеглица“ носе наслов: „Неколико страница из Крвавог Албума Карађорђевића“. Осим тога она се разликују од званичног издања и што у почетку садрже апел на цивилизовани свијет у корист Црне Горе, потписан од чланова управе „Одбора Црногорских Избјеглица“. Кориче издања одборних украшене су илустрацијом врло лијепо израђеном сликом (у бојама), којом је представљена ова данашња трагична ситуација црногорског народа. Сliku је радио илустриер г. Павле М. Поповић.

Дан је у штампу мемоар и затворених Црногорцима, који доносимо у данашњем броју, у који је Краљ. Влада упутила Великим Силама Мемоар ће бити штампан на енглеском, француском и италијанском језику и растурен по свијету у неколико хиљада примјера.

Увјерени смо, да ће ови објављени документи нападати у свима политичким круговима, поред револта и гуишља према злочиначком режиму Србије у Црној Гори, и много веће интересовање за праведно црногорско питање и мученички народ црногорски и доприијети да се што прије одреди жељена и тако потребна међународна комисија, која ће испитати и утврдити на самом лицу мјеста све злочине извршене у Црној Гори под србијанском окупацијом.

ЗА ФОНД СИРОМАШНИХ ЉАКА

Г. А. Вауман положио је новцу преко Краљ. Министарства Просвјете за фонд сиромашних љака у Црној Гори 500 (пет стотина) франка. Министарство је досад у ту сврху скупило 29.667 фр. и 35 сантима.

НОВА КЊИГА

Изашла је из штампе „Говора србијанско-црногорског питања“, превод са француског, од нш. Павла Поповића. Свако ко се интересује овим питањем не би требало да пропусти а да ову књигу наљавно не прочита, јер ће из ње свако прегледно видјети како се ово питање развијало, као и то како исцпа мисли да би се могло докочити ово деликатно питање. Чим нам простор листа буде довољно, ми ћемо о овој књизи нарочито проговорити, а сада се задовољавамо тиме што је оваконе најтоплије препоручујемо, а нарочито нашој омладини.

ПРИВАТНИ ОГЛАСИ

Војан Јован и његов брат Црногорци који би штампали о политичкој ситности Воја Ј. Доду, која се налазила у Сјединој Америци да га иквалитет преко Команде Црногорских Трупа у Њасти провинција Калифорнија, Италија.